

[Jens Peter Jensen (Sorø amt).]

nistrationen på et ret tidligt tidspunkt bliver noget opskræmt over forsyningssituationen. Så vidt jeg er orienteret, var man endda så opskræmt, at man også gjorde forestillinger med henblik på at få folketinget indkaldt, for at der kunne vedtages en lovgivning, hvorefter man kunne iværksætte disse rationeringer. Se, når man bliver så opskræmt i en sådan situation, så er jeg ikke særlig tryk ved at give en bemyndigelse til, at man kan iværksætte sådanne foranstaltninger blot på grundlag af en vurdering af, at der er truende varemangel.

Jeg kan sige til det ærede medlem fru Lis Groes, at venstre er stadig interesseret i et sagligt udvalgsarbejde.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om udvidelse af undervisningspligten [af K. B. Andersen m. fl.].

(Forslaget til folketingsbeslutning (nr. III) findes i tillæg A. sp. 1467, fremsættelsen i tidenden sp. 986).

Sagen sattes til forhandling.

Undervisningsministeren (Helge Larsen): Når folketinget nu står over for at debattere spørgsmålet om en udvidelse af undervisningspligten, er der to synspunkter, jeg gerne vil føre frem indledningsvis. Det ene er dette, at jeg vil advare mod, at man drager nogen sammenligning med andre lande. Jeg gør det, fordi man jo skal være opmærksom på, at undervisnings- og uddannelsesmønsteret er forskelligt i de forskellige lande og ikke umiddelbart kan sammenlignes;

jeg tror, at vi igennem folkehøjskoler, ungdomsskoler og efterskoler — en form for lærlingeuddannelse, som har været noget særegent for os — har et uddannelsesmønster, som ikke umiddelbart kan sammenlignes med andre landes. En henvisning til, hvad andre lande har gjort med undervisningspligtens længde, er derfor i mange henseender uden relation.

Samtidig vil jeg gerne advare mod noget, som tidligere var almindeligt og måske ikke er det så meget mere, nemlig det, man nok kunne kalde en national selvovervurdering i den forstand, at vi var tilbøjelige til at mene, at vi havde drevet det så herlig vidt — og videre end mange andre. Jeg tror, at en sådan overvurdering af vores egen indsats skal vi være forsigtige med.

Når det er sagt, vil jeg i øvrigt gerne sige, at den hurtige og dynamiske udvikling, som samfundet har undergået i de sidste 10-15 år og efter al sandsynlighed vil fortsætte med at undergå i de følgende år, gør det nødvendigt, at de, der skal virke i samfundet, har det bedst mulige grundlag for at kunne følge med udviklingen for at kunne videreudanne sig. En grundlæggende almen uddannelse er en forudsætning for det arbejde og den omstilling, som de fleste af os vil komme ud for i et samfund, der er i en så hastig og dynamisk udvikling, og det er også baggrunden for den meget øgede tilgang, der er til vidt forskellige uddannelsesformer. Det er én af baggrundene for den stærkt øgede tilgang til det frivillige 8: og 9. skoleår, som vi har set, og det er baggrunden for den stærkt øgede tilgang til mange andre former for uddannelse.

Jeg vil gerne her gøre en enkelt bemærkning om ordet og begrebet frihed i denne forbindelse. Det bruges jo tit, når man diskuterer spørgsmålet om skolen og skoletidens længde. Jeg vil gerne fremhæve, at for mig indeholder begrebet frihed først og fremmest adgangen til at vælge, og dermed tænker jeg ikke bare på det, man vist meget tit tænker på: adgangen til at vælge sin regering og afsætte den igen; jeg tænker på, at frihedsbegrebet indeholder dette, at man skal kunne vælge under alle forhold, man skal kunne vælge sit erhverv, man skal kunne vælge i mange andre situationer, og forudsætningen for at kunne vælge frit

[Undervisningsministeren.]

er, at man, navnlig når det gælder erhvervsvalget, har en god og en dybtgående almen uddannelse.

Hvis vi så ser på, hvordan forholdene er i dag, hvor vi nu i en årrække har haft tilbud om frivilligt 8. og 9. skoleår, så er, som formentlig de fleste af tingets medlemmer ved, situationen den, at ca. 90 pct. af de unge fortsætter i det 8. skoleår på frivilligt grundlag og henimod 75 pct. fortsætter i det 9. skoleår. Og på baggrund af det, man jo hører nu og da og måske navnlig kan læse i aviserne om, at skolen er utålelig for børnene at gå i — sådan siger man, når man er allermost kritisk og måske fremsætter sin kritik uden at have tænkt den særlig godt igennem — på den baggrund er det dog vist værd at gøre opmærksom på den meget væsentlige indsats, der er gjort ikke mindst af folkeskolens lærere; det er jo i virkeligheden ganske godt præsteret, at man, efter at børnene har været tvunget til at gå i skole i 7 år og haft de samme lærere i en periode på 7 år, kan få 90 pct. af dem med på frivilligt grundlag i det 8. skoleår. Og det er vigtigt — jeg anser det for vigtigt — at man får skabt muligheder for at få den resterende del af børnene med til en videregående uddannelse, en videregående undervisning efter det 7. skoleår. Det er vigtigt, hvad enten man vælger at følge den anbefaling, der ligger i den betænkning, som er afgivet af det nedsatte udvalg om undervisningspligtens udvidelse, eller man ikke gør det. Man må stræbe efter at få de sidste med ind i den uddannelse — jeg vil hellere sige uddannelse end undervisning — som ligger efter det 7. skoleår.

I den forbindelse er det jo nok værd at hæfte lidt opmærksomhed ved, hvad baggrunden er for, at de sidste ikke allerede er kommet med på frivilligt grundlag. Der har i den seneste tid været talt en del om de undersøgelser heraf, som er foretaget i Ringkøbing amt, og jeg vil gerne knytte et par bemærkninger til dem. Amtsskolekonsulenten i Ringkøbing amt har bl. a. henvist til, at når der i Ringkøbing amt endnu er forholdsvis mange, der ikke på frivilligt grundlag fortsætter i 8. og 9. klasser, så hænger det sammen med de store afstande, og det er der sikkert meget rigtigt i.

Jeg synes også, det skal fremhæves, at

Ringkøbing amt jo har tradition for at være det amt i landet, der sender forholdsvis flest af sine unge i efterskoler og på højskoler; det skal med ind i billedet. Men der er en anden ting, som er ganske interessant i denne undersøgelse, og som nok rammer noget meget centralt. Det viser sig, at hvis man tager antallet af børn, der er udskrevet af skolen efter det 7. år i købstæderne, hvor der er adgang til 8. og 9. klasse eller 8. klasse og realklasse, så er udskrivningsprocenten for drenge her kun 7. Tager man sognekommuner, som har realklasse plus 8. klasse, så er udskrivningsprocenten for drengene her 18,8 pct. Tager vi sognekommuner, hvor der ikke er realafdeling og ingen 8. klasse, så er udskrivningsprocenten 33,9, hvilket synes at tyde på, at det er muligheden for at fortsætte i den hjemlige skole, som spiller en væsentlig rolle for, om man vælger at gå i det frivillige 8. skoleår eller ej. For pigerne gør den samme tendens sig gældende, men udskrivningsprocenterne er her væsentlig mindre.

Denne teori underbygges af en undersøgelse, som er foretaget af undervisningsministeriets økonomisk-statistiske kontor; den vedrører dog ikke afgangene efter 7. klasse, men afgangene efter 8. klasse. Der har man foretaget en stikprøveundersøgelse, som dækker hele landet. Man har udvalgt et lige stort antal skoler i hvert hovedområde henholdsvis med og uden 9. og 10. klasser, og ved hjælp af den individuelle elevregistrering, man har, har man konstateret, hvor mange elever der har fortsat fra 8. til 9. skoleår. Resultatet af disse stikprøveundersøgelser, der altså gælder hele landet, er, at i kommuner, hvor man har 9. og 10. klasser, er den procent, der er udgået efter 8. skoleår, 26, mens der i de kommuner, hvor der kun er 8. klasser, udgår 46 pct. efter 8. klasse, selv om der ville være mulighed for at få 9. skoleår på anden vis. Der synes altså at være en ganske klar tendens til, at hvor der ikke på lokalt plan er mulighed for at fortsætte i 8. eller i 9. klasse, bliver procenten af dem, der går ud, væsentlig større, og deri ligger jo, at netop det tilbud, man kan give de unge om at fortsætte, er noget meget væsentligt.

Der er naturligvis andre grunde til, at de unge ikke fortsætter i 8. eller i 9. klasse. Der kan være økonomiske grunde dertil, der

[Undervisningsministeren.]

kan være sociale grunde dertil; der kan være problemer med tilpasning til skolemiljø, og dermed er vi måske ved den gruppe, som det er allermest om at gøre at interessere sig for, nemlig dem, man kan sammenfatte under betegnelsen de tilpasningsvanskelige. Det er jo en gruppe, man møder ikke bare efter de 7 års skolegang, men også møder i folkeskolen, og en øget interesse for at løse disse tilpasningsvanskelige børns problemer allerede i folkeskolen er utvivlsomt en væsentlig forudsætning for, at vi kan få dem med i undervisningen efter det 7. skoleår; det er nok et af de områder, hvor folkeskolen i de nærmeste år vil få en af sine meget store opgaver.

Jeg vil gerne føje til her, for at man ikke skal misforstå dette problem, idet jeg skal erkende, at jeg selv har været tilbøjelig til det på et tidligere tidspunkt, at man må ikke tro — det viser en undersøgelse, som er foretaget af socialforskningsinstituttet — at de tilpasningsvanskelige børn kommer fra socialt svage hjem eller økonomisk dårligt stillede hjem; det gør de nok i en del tilfælde, men det viser sig, at de findes i alle grupper af hjem og måske ikke mindst i mellemgruppen. Det er altså ikke bare et økonomisk problem, der skal løses, det er et psykisk, et psykologisk, der kan være mange årsager, og det er formentlig et af de felter, som jeg sagde for et øjeblik siden, hvor en indsats er særdeles påkrævet allerede i folkeskolen, ikke bare for at løse disse børns problemer, men også for at løse en del af folkeskolens problemer; men det rækker utvivlsomt også længere ud — til tiden efter den nuværende undervisningspligts ophør.

Når man taler om de tilpasningsvanskelige børn — og man kan vel sige de tilpasningsvanskelige unge med henblik på skolegang i 8. og 9. år — så er det måske værd at være opmærksom på en institution, man har forsøgt sig med i USA; hvor man i løbet af det sidste tiår har fundet frem til en skoleform, som har rådet bod på en tilsvarende gruppe af problemer. Det drejer sig om de skoler, der kaldes junior eller community colleges. De er oprettet i de fleste større byer i USA, og her giver man de unge et varieret tilbud af undervisnings- og uddannelsesforanstaltninger, som for den enkelte baseres på en personlig og faglig rådgivning. Det er et

spørgsmål, om man ikke herhjemme skulle forsøge med en lignende skoleform eller en tilsvarende forsøgsundervisning i nogle enkelte større byer, hvor der måtte være det tilstrækkelige grundlag af unge. Det er nok netop blandt disse tilpasningsvanskelige unge, at vi finder en del af dem, der ikke allerede har meldt sig til den frivillige undervisning.

Jeg har nævnt disse problemer her, for hvad enten man fortsætter med at have frivilligt 8. og 9. skoleår, eller man vælger at udvide undervisningspligten eller uddannelsespligten, så vil problemet med disse tilpasningsvanskelige stadig væk være der, og det er væsentligt, at vi, så hurtigt det kan lade sig gøre, går i gang med at finde ud af, hvorledes vi kan hjælpe disse unge ud af deres vanskeligheder.

I den forbindelse vil jeg gerne tilføje, at det for mig står sådan, at et miljøskifte i mange tilfælde vil være gavnligt. Dette miljøskifte kan ske til en anden skole, og det vil vel i mange tilfælde — jeg tror, der er ikke så få eksempler på det — ske ganske fremragende ved, at sådanne unge kommer på en efterskole eller en ungdomskostskole; derfor bør de frie efterskoler, ungdomsskoler og ungdomskostskoler gå ind i billedet her, gå ind i dette arbejde som noget meget væsentligt.

Jeg skal slutte med disse bemærkninger her i første omgang; blot vil jeg lige føje en enkelt ting til. Hr. K. B. Andersen har i en kronik i Politiken citeret mig for en udtalelse fra tidligere, og der ville formentlig kunne findes andre udtalelser af mig gående i samme retning, udtalelser, hvoraf det ville fremgå, at jeg på et tidligt tidspunkt har erklæret mig som meget lidenskabsløs over for spørgsmålet om udvidelse af undervisningspligten eller uddannelsespligten, men erklæret mig som tilhænger af den. Men jeg vil gerne føje til, at det er ikke min personlige opfattelse, der er afgørende her. Jeg står i dag og forhåbentlig adskillige år frem i tiden med ansvaret for undervisningsministeriet og hele dets område, og i forhold til folkeskolen og dens elever finder jeg det væsentligt, at vi får løst disse problemer sådan, at vi kan tilbyde og give de unge et uddannelsesforløb over en 9-årig periode. Jeg betragter det under denne debat og under de udvalgsforhandlinger, jeg formoder

[Undervisningsministeren.]

vil finde sted, som min hovedopgave at lytte mig frem til en fællesnævner, der kan angive den retningslinje og de grundlinjer, hvorefter vi skal udbygge skolevæsenet i de kommende år.

Ellen Strange Petersen: Det konservative folkeparti ønsker undervisningspligten udvidet fra 7 til 9 år, så snart det bliver økonomisk forsvarligt og praktisk muligt, hvilket først og fremmest vil sige: når der er lærerkræfter nok, og denne indstilling kom meget tydeligt frem i marts sidste år, da min partifælle, hr. Gottschalck-Hansen var ordfører for forespørgerne ved en forespørgsel til den daværende undervisningsminister, hr. K. B. Andersen, der nu er ordfører for forslagsstillerne til det forslag til folketingsbeslutning, som vi behandler i dag.

Som det fremgik af debatten i fjor, er der stor enighed mellem forslagsstillerne og den konservative folketingsgruppe om det ønskelige i at få udvidet undervisningspligten fra 7 til 9 år. Vi mener, det er forkert at sende børn ud i livet, når de er 14 år. I en tid, da samfundet stiller stadig større krav til viden og kunnen og det bliver stadig sværere at beskæftige de dårligst uddannede grupper, er det nødvendigt at gøre mere for uddannelsen og i første række for den almene skoleuddannelse. Jeg tror, alle erkender betydningen af, at flertallet af danske børn får mere skoleuddannelse, end flertallet af de foregående generationer har fået. Der er hos modstandere og tilhængere af udvidelse af undervisningspligten en fælles glæde over, at så mange frivilligt har forlænget skolegangen. Uenigheden opstår, når man drøfter, hvordan man skal få de sidste godt 20 pct. med.

Da man gennemførte den frivillige ungdomsskole for 14-18-årige, var meningen, at de, der gik tidligt ud af skolen, skulle have mulighed for at supplere deres kundskaber og lære en række praktiske fag. Meningen var god nok, men ungdomsskolen blev i stedet for et supplement for de elever, som forblev i skolen. Nogle steder er 80-85 pct. af eleverne i ungdomsskolen elever i andre skoler, enkelte steder endda 100 pct., så det var altså ikke den vej, man skulle.

Ungdomskostskoler og efterskoler er en hjælp for en del af de elever, der går tidligt

ud af skolen og opdager, at de har lært for lidt. I det konservative folkeparti lægger vi stor vægt på, at ungdomskostskoler og efterskoler kan indgå som valgfri muligheder ved en udvidelse af undervisningspligten, sådan som der også er regnet med i den betænkning, der lige er afgivet om spørgsmålet, og som også ministeren var inde på.

Vi ønsker også, at skolemodne børn kan komme tidligere i skole, end det i dag er muligt, og vel at mærke i rigtig skole; vi mener ikke, at børnehaveklasser er løsenet for det tidligt skolemodne barn. Også her er vi i overensstemmelse med udvalget, der har afgivet betænkning. Efter udvalgets opfattelse må hensynet til børnenes forskellige udviklingstrin føre til, at der for alle børns vedkommende bliver mulighed for at vælge mellem tre på hinanden følgende år til indtræden i skolen, således at ydergrænserne bliver 5½ år og 8½ år. Jeg tror næsten, jeg tør sige, at det var endnu mere, end vi turde have stillet forslag om. Men grundtanken er vi altså helt enige i.

Modstandere af undervisningspligtens forlængelse lægger megen vægt på, at en del børn bliver skoletrætte, og man frygter, at de vil genere undervisningen for andre. Det er et problem, man ikke kan negligere. Man bør foretage flere undersøgelser af, hvad der for børnene eller for børnenes forældre motiverer, at børnene kommer tidligt ud af skolen. Den undersøgelse, som skoleoverlæge Lebel for nogle år siden foretog i Århus, tydede på, at der var sociale vanskeligheder, ikke nødvendigvis altid af økonomisk art, men sociale vanskeligheder og tilpasningsvanskeligheder hos børnene allerede fra ca. 10 års alderen; det mener jeg må opfordre samfundet til netop at gøre noget ekstra for disse børn og ikke bare udskrive dem som 14-årige og håbe på, at livets skole klarer resten. Der er al mulig grund til at tro, at disse børn får sværest ved at klare sig senere, hvis de ikke bliver støttet i pubertetsårene.

Men der er naturligvis også grund til at tænke på, om der kan være noget forkert i skolens indretning, der motiverer den tidlige udtræden af skolen. Dels er der jo de praktiske ting, som ministeren omtalte, forskellen på mulighederne i de forskellige dele af landet, de rent geografiske forhold,

[Ellen Strange Petersen.]

som man må tænke på; men dels mener jeg også, at man ikke kommer uden om at tænke på selve skolens indhold. Når alt kommer til alt, er problemet jo ikke blot, hvor langvarig skolegangen er, men i højeste grad også, hvad den bibringer børnene, og mon der ikke er grund til at fastslå, at de udviklingsforskelle, der er hos børn, når de begynder i skolen, ikke absolut udjævnes i løbet af skoletiden, men at skolen må og skal tage hensyn til børnenes vidt forskellige evner og anlæg, og at man må indrette undervisningen efter det. Vi skal have forsøg, men jeg vil meget gerne understrege, at vi i min gruppe lægger stærk vægt på, at disse forsøg bliver underkastet en betryggende kontrol.

Den konservative gruppe er som sagt tilhænger af, at undervisningspligten udvides til 9 år, og vi foreslår sagen henvist til folketingets faste undervisningsudvalg, så de praktiske muligheder kan blive undersøgt. Først og fremmest må man se på, hvad det koster i lokaler og lærere. Ifølge embedsmandsudvalget bliver kravet til bygninger, eller til ekstrabygninger, om man så må sige, som følge af udvidelsen ikke overvældende stort, i alt 410 klasseværelser svarende til 61,5 mill. kr. Disse tal må vi jo nok se lidt mere på.

Hvad lærerbehoget angår, er jeg noget i vildrede. Embedsmandsudvalget mener, at der i 1971-72 vil være et overskud af lærere på ca. 3.800, og at en udvidelse af undervisningspligten kun vil koste ca. 560 lærere. Men i bilag 2 til tillægsbetænkningen til den finanslov, som vi vedtog i går, er der optrykt et notat fra undervisningsministeriet om lærermangelen. Det fremgår heraf, at såfremt der ikke foretages ændringer inden for folkeskolen med hensyn til undervisningspligt, obligatorisk timetal for lærerne og klassekvotient, vil der i 1971-72 stadig være et underskud på ca. 1.500 lærerembeder. Hvis undervisningspligten udvides til 9 år og klassekvotienten sænkes med blot 1, vil der være et underskud på ca. 4.500 lærere. Det er ikke anført, hvad det vil være, hvis man udvider og ikke sænker klassekvotienten.

Men den store forskel fremkommer, så vidt jeg kan se, af forskellig beregning af det ugentlige løn-timetal pr. lærer, og hvad

der er mest realistisk at regne med i den forbindelse, kan jeg altså ikke afgøre her; det må vi prøve at finde frem til i udvalget, men det er unøgtelig ikke uden betydning for sagens løsning og især for den fart, sagen kan løses med.

Foreløbig tilsiger jeg altså på mit partis vegne, at vi med interesse vil arbejde for udvidelsen af undervisningspligten.

P. E. Eriksen: Det forslag til folketingsbeslutning om en udvidelse af undervisningspligten, der her er lagt på bordet, fremsat af den tidligere undervisningsminister hr. K. B. Andersen, giver jo anledning til drøftelse og vil give anledning til diskussioner ude omkring. Jeg kan godt sige, at i venstre er der delte meninger; vi erkender problemerne, vi er villige til at drøfte disse problemer, men jeg kan også straks sige, at der er et stort flertal imod udvidelse af undervisningspligten, og jeg skal forsøge i dette indlæg at anføre nogle af de argumenter, som vi kan komme med i den anledning.

Vort land er fattigt på råstoffer; skal vi derfor klare os i konkurrencen, er det helt nødvendigt, at vi har — ja, vi er helt afhængige af — en dygtig befolkning til at forme vort land i fremgangens tegn. Fremtid er ikke mindst uddannelse; jo bedre muligheder vi kan skabe for børnenes undervisning, for ungdommens oplæring, desto bedre rustet vil de være til at øge vort lands muligheder. Derfor er en god uddannelse en god investering. Befolkningen, forældrene er levende optaget af skolens fremtid; er der noget, der kan skabe debat ude i sognene, så er det skolens problemer, og det er godt så. Der må være åbne muligheder for den enkelte både i den almindelige undervisning, som alle skal modtage, og i den videregående, hvad enten den er af teknisk, af praktisk eller af teoretisk art. Det må være i fællesskabets interesse, at enhver har mulighed for at få den uddannelse, der svarer til vedkommendes evner. Man må tilstræbe en situation, hvor ingen hindres hverken af økonomiske, sociale eller afstandsmæssige forhold i at blive oplært i det, han har evner eller lyst til. Derfor drejer det sig fra politisk side om at skabe frie muligheder i skolelovgivningen, at der er tilstrækkeligt med uddannelsessteder, at der er undervi-

[P. E. Eriksen.]

sere nok, og at der er økonomiske muligheder for den enkelte og ingen forhindringer i skolens løb fremover.

Skoleloven af 1958 betød fremskridt i henseende til frisind, til mere åbne muligheder; dens resultater har langt oversteget forventningerne. Medens der før 1958-loven vel ikke var over 40 pct. af de unge, som fortsatte efter det 7. skoleår, så ligger tallene vel i dag omkring de 90 pct. og 75 pct. med afgang efter henholdsvis 8. og 9. skoleår. Af de 10 pct., som mangler, er der vel adskillige, som vender tilbage til en undervisning på efterskoler, ungdomsskoler eller private skoler; og procenten har altså været stigende. Kan andre lande opnå lignende tal selv med flere undervisningspligtige år? Undervisningsministeren har nævnt de jyske amter, bl. a. Ringkøbing amt, og flere kunne da tages med; har man virkelig gjort op dér, hvilken retning man igennem årene har fulgt, og hvilke ønsker man har med hensyn til at lade børnene fortsætte efter det 7. skoleår? Den danske skole har bevæget sig i en lykkelig udvikling, og det kan vi glæde os over — skulle vi ikke lade denne udvikling fortsætte uden at udvide undervisningspligten med flere år?

Jeg har nævnt betydningen af, at uddannelsesstandarder hæves, at der må stræbes efter, at flere og flere vil lære mere og mere. Men nås dette mål ved at gennemtvinge et forøget minimum af almen undervisning eller ved at opmuntre til et maksimum? Efter min opfattelse, som deles af flertallet inden for venstre, føler vi, at børnene i 14 års alderen frit må kunne vælge sammen med deres forældre, om de vil skaffe sig en videregående undervisning i 8., 9. og 10. klasserne, realklasserne, eller de vil vælge efterskolerne eller anden undervisning som den bedste måde til at højne uddannelsesniveaet. Det ville efter vores opfattelse være udtryk for et højt udviklet samfund, demokratisk, socialpædagogisk, hvis vi kunne vise verden, at vi uden længere undervisningspligt kan løse vore undervisnings-

problemer ud fra frihedsprincipperne: § 76 i grundloven og artikel 26 i FN-pagten om menneskerettighederne, retten til den frie undervisning. Samlet går disse tanker imod en udvidelse af undervisningspligten af pædagogiske, psykologiske og sociale forhold. Vil det ikke være rigtigst af pædagogiske grunde at fastholde frivillighedens princip? Det kan ikke være særlig opmuntrende hverken for lærere eller kammerater at møde skoletrætte og dermed modvillige elever og kammerater. Vi ved, de findes, ikke mindst når overgangen til voksenalderen melder sig, og den atmosfære, som er ønskelig og nødvendig i en skoleklasse, kan let spoles. Det er centralt at appellere til de unges indsats i skolen, jeg tror, at en sådan appel ad frivillighedens vej fortsat vil være en uomtvistelig succes; udsættelse betyder ikke forringede fremtidsmuligheder. Denne appel for at skabe øget interesse er netop afgørende for det udbytte, de unge får, men er det lige så genialt at tvinge modvillige elever ind i skolen i disse år, elever, som ikke har lyst til det? Er det ikke mere rigtigst, så langt som vi nu er nået, at analysere: hvorfor er det nu sådan, hvorfor altså disse 10 pct., jeg nævnte før, og hvordan kan vi hjælpe dem, som en overgang er skoletrætte, med tilpasningen? Først når vi har undersøgt dette, kan vi begynde at tale om udvidet undervisningspligt, og så er det forhåbentlig helt overflødig. Hvem er det, der går ud af skolen efter de 7 år? Det er nævnt, at de gør det af sociale grunde, af økonomiske grunde eller på grund af skoletræthed. Er der noget til hinder for, at den, der forlader skolen efter 7 år med en anvisning i lommen, kan vende tilbage til den form for undervisning, som vedkommende nu ønsker. Vi har tidligere oplevet en periode med en fri mellemskole; det vil vi ikke gerne genopfriske.

Tauker, måske ude fra. Hvad siger lærerne, de, der skal undervise? En tredjedel er for udvidelse, en tredjedel imod, og en tredjedel stemte ikke. Siger det os ikke et og andet? Disciplinære vanskeligheder er

[P. E. Eriksen.]

ikke et større problem i den danske skole. Mon ikke frivillighedsprincippet også yder sit dertil? Venstre er rede til at stå vagt om samfundets pligt til at yde medvirken til tilbuddet om undervisning fulgt op af mange forskellige muligheder, således at der er baggrund for den enkelte til at udnytte det.

Vi er tilhængere af, at den frie skole fortsat skal have en stærk placering. Jeg har engang haft den ære at repræsentere det høje ting ved en interparlamentarisk kongres i Beograd i Jugoslavien, og medens jeg var dernede, kom der en lille sort mand fra Somaliland. Han spurgte, om han ikke kunne få noget af vide om det, som han havde forstået har været af væsentlig betydning for opbygningen af vort land, så det var med interesse, man lyttede til, hvad det nu var, han pegede på. Han havde aldrig været her, men han havde hørt noget om den frie skole.

Jeg er tilhænger af efterskolen, af ungdomsskolen, der har forstået at kalde på så meget i eleverne. Der er kostskoleformen, der er fællesskabet, der er kammeratskabet. Vi må simpelt hen fortsat have det med i skolebilledet.

Der kunne være flere bemærkninger at gøre, når vi overveje disse problemer og vi skal tage stilling til en folketingsbeslutning som den, vi behandler her i dag. Mit bidrag har været at tale frivillighedens sag med alle dens muligheder, dens store værdi og dens pædagogiske sigte. Ønsker vi ikke at gøre uddannelsen så tillokkende, så differentieret, så erhvervsforberedende som muligt? Er mulighederne ikke størst og bedst til stede på frivillighedens vej?

Der ligger en betænkning, og jeg vil gerne sige tak for de oplysninger, der er kommet frem gennem denne betænkning. Alle medlemmer i udvalget har været enige og peget på vort industrialiserede samfund og talt om, at de, der forlader skolen, er de truede i samfundet. Disse begrundelser kunne vel lige så godt være rejst i andre lande. Er Danmarks udvikling gennem mere end 150 år ikke anderledes, er der ikke andre værdier? Har man tænkt over dette? Der presses på. Vi andre vi må stille vort: hvorfor? Vi må stille vort: hvordan? Lad os fortsat

stå vagt om friheden, og hvad den har givet givet os af rigdom også på dette område.

Svend Haugaard: Hvordan man bedømmer virkningen af udvidet undervisningspligt, er i høj grad et personligt spørgsmål. Et forslag om udvidet pligt fra 7 til 9 år vil derfor vanskeligt kunne undgå at dele partigrupperne, og det radikale venstre må erkende, at vi er delt i denne sag. Partiet har derfor to ordførere, hr. Bernhard Baunsgaard taler for den ene del, og jeg skulle tolke den anden dels synspunkter. Jeg vil gerne meget stærkt fremhæve, at uenigheden alene gælder spørgsmålet om tvang eller frivillighed. Ønsket om den bedst mulige uddannelse, herunder at den enkelte elev søger forlænget skolegang, deles af alle. Jeg er enig både med ministeren og med forslagsstillerne i, at vi skal gøre, hvad vi kan for at få den resterende del med.

På ganske få år er der sket en meget glædelig stigning i antallet af børn, der selv søger videregående undervisning. 8. og 9. skoleår under frivillighed har været en succes, selv om — det må indrømmes — der er en del tilbage endnu.

Nu er det gået så fint både med udbygningen af videregående skoleundervisning og med tilslutning hertil, at der for mig ingen tvivl er om, at frivilligheden har været den store inspiration. Man var simpelt hen nødt til at gøre den videregående skole spændende og tiltrækkende for at anspre og friste til fortsættelse. En tvungen form havde ikke i nær samme udstrækning appelleret hertil. Mange skoler er nået så vidt, at de fastholder meget nær 100 pct., vi så i dagbladene i går, at en enkelt skole med 900 børn kun havde en afgang på 3. Men også for eleverne, og i øvrigt for forældrene med, er det værdifuldt, at eget valg har besluttet fortsættelsen, fordi dette eget valg forpligter og giver ansvar, hvor tvang oftest skaber trods.

Det har været fremført, at ændringen fra 7 til 9 år blot er en ajourføring med vor tids krav. Man glemmer, at der er forskel på barnet i den egentlige barnealder og i overgangen mellem barn og voksen, hvor tvang har en anden virkning. Mange af dem, der hidtil har valgt frivilligt, risikerer at få et helt andet forhold til skolen, når den bliver

[Svend Haugaard.]
 et tvangsbud. Man kan ikke med tvang skabe lyst og interesse, og hvor meget er der ved en undervisning, der ikke modtages hermed?

Hvor et rigt skoleliv kan forme sig under frivillighed, skaber man i stedet lede ved tvangsfodring med kundskaber. Skolen skal vække trangen, også vække den på en sådan måde, at lysten til at lære og søge viden fortsætter livet igennem; her er 10 år alt for lidt. Men denne trang vækkes bedst under frivillighed.

Der peges på de procenter, som endnu ikke har valgt videregående skolegang, og man siger: hvad med dem? Det er absolut intet bevis for, at vi ikke kan komme meget videre mod de 100 pct., hvis blot alle dele af folkeskolen får den rigtige udbygning. I øvrigt bør vi ikke glemme, hvad der også er peget på her i dag, at efterskolen, tekniske skoler, fritidsundervisning, højskolen og flere andre skoleformer i høj grad søges af dem, der gik tidligt ud af folkeskolen. Det er rigtigt, når der netop i denne forbindelse er peget på Ringkøbing amt.

Der er meget stor forskel på de forskellige skolers fortsættelsesprocent. Det kan vist også gå an at hævde, at denne forskel i højere grad skyldes forskellighed mellem skolerne end forskellighed blandt eleverne. Dér, hvor skolen er rigtig udbygget, dér, hvor der findes de ønskede valgmuligheder, dér, hvor skoledagen ikke blot er terperi og plage, men hvor man lever med, hvor man aktiviseres, og hvor der kaldes på personlighed og medansvar, dér er der ikke skoletræthed, og dér er der ikke behov for udvidet tvang. Mange skoler har magtet dette, og jeg må sige, at jeg er fuld af beundring for deres resultater; men jeg tror ikke, at det havde været muligt uden frihedens inspiration.

Vi er langt fra færdig med skolens rette udbygning og med, hvis jeg må sige det sådan, omskoling af lærerne til de nye forhold. Så længe dette ikke er sket, er udvidet skolepligt ikke nogen velsignelse for de børn, der ønsker sig ud, og er det først i orden, er tvang ikke nødvendig. Naturligvis må jeg erkende, at vi har en forpligtelse over for de få, som selv i denne situation ikke ville vælge at fortsætte. Men dette tal vil blive meget lavt, fordi det vil blive det

normale at fortsætte, og man følger da gerne kammeraterne. Ministerens oplysninger om skoler med og uden 8. klasse understreger dette. Hjemmenes interesse kan der også kaldes mere på, bl. a. ved et nærmere samarbejde mellem hjem og skole, og der kan gives finansiell støtte, som modvirker fristelsen til af økonomiske grunde at gå for tidligt ud.

De, der derefter bliver igen, vil have problemer, som en udvidet skolepligt ikke magter at løse. Prøver man denne nemme udvej, vil disciplinkriserne stige til skade for skolearbejdet og uden egentlig hjælp til dem, der har hjælp behov. Man kan nok spørge, hvilke disciplinære midler man vil have over for disse unge, som skulker fra skole. Jeg har set, at man i Sverige har noget med en 14 dages bortvisningsret, men over for den bogfjendske, over for den nederlagsprægede, over for dem fra de dårlige hjem, over for de disciplinfjendske står man jo magtesløs; det nytter ikke at true dem med 14 dages bortvisning.

Vi har ingen grundige undersøgelser af årsagerne til, at en del forlader skolen på et tidligt tidspunkt. Var det da ikke værd at vide noget mere herom, inden man forivrer sig og griber til tvang på et tidspunkt, hvor der under frivillighed er skabt noget inspirerende og værdifuldt? Har tvangens varme fortalere f. eks. prøvet at sætte sig ind i, hvilken pine det kan være ikke at kunne hævde sig i skolen, ikke at kunne klare prøverne som de andre og altid være fulgt af nedsettende bemærkninger, men ejendommeligt nok alligevel senere hen ofte være i stand til at klare sig ganske godt uden for skolen?

Vi har fået en betænkning, som højtstående skoleeksperter står bag ved, og den går klart ind for 9 års skolepligt og antyder senere 10. Der er ingen, der vil betvivle de pågældendes dygtighed og tekniske sagskundskab, men har man alligevel ikke en fornemmelse af, at konklusionen var givet allerede med udvalgets sammensætning? Minder sammensætningen ikke lidt om et bestilt facit? Hvor er repræsentanterne for skolekredse, der lægger mere vægt på frihed end tvang — de findes jo ellers i et betydeligt tal? Hvor er skolelægerne, som har set noget til resultater af mindreværd og manglende evne til at begå sig? Og hvor er for-

[Svend Haugaard.]

ældrene? Er de mere inhabile i denne sag, end de højeste skoleautoriteter er det?

Betænkningen giver en række tekniske oplysninger som grundlag for udvidet undervisningspligt, og der er mange værdifulde oplysninger heri, men hvor er hensynet til det enkelte barns psyke og til personlighedens ret til at vælge i frihed? Lad os udbygge skolen, gøre den spændende og fristende, så den kan anspore til forpligtende selvvalg, men lad os ikke gribe til tvang, hvor det lykkes bedre i frihed.

Vi er naturligvis indstillet på, at forslaget tages op til nærmere drøftelse i det faste udvalg.

Gunhild Due: I SF kan vi give tilslutning til øget undervisningspligt og mener ikke, sagen bør udsættes.

Når man ser på udviklingen i samfundet med de store krav, der stilles til den enkelte på arbejdspladsen, men også i fritiden, hvor man stilles alt for svagt over for den grove påvirkning, vi alle udsættes for fra massemedier og reklamer, og hvad det nu er, så er det meget ønskeligt, at alle gennem en grundlæggende, alsidig skolegang sættes bedre i stand til at vælge og vrage blandt de mange tilbud, man udsættes for. Kun ved øget indsigt bliver man i stand til at skelne mellem forlorent og ægte og i stand til at klare sig i fremtidens komplicerede samfund.

Dertil kommer, at det tydeligt fremgår af betænkningen, at det især er de svagest stillede børn, der ikke får lov at fortsætte i skolen. Det er i nogen grad også geografisk bestemt. At det er de svagest stillede, der ikke får mere end 7 års undervisning, skyldes mange ting, naturligvis især økonomiske forhold, som vi må afhjælpe, men det kan nu også skyldes dårlige boligforhold, for små lejligheder. Her kunne en øget brug af ungdomskostskoler komme ind i billedet, hvis man ellers skal være så pessimistisk at regne med, at vi stadig har boligproblemer i 1972, og så pessimistisk er jeg nu. Det kan også skyldes en traditionsbestemt tankegang. Jeg har mødt en del tilfælde, hvor børn gerne ville have fortsat, men hvor forældrene sagde nej. Det behøver ikke altid at være af økonomiske grunde.

Så vil nogen sige, at man bør løse de

socialt problemer først, ligesom nogle lærere siger, at den blå betænkning først skal være fuldt opfyldt. Jeg er ikke enig heri, for der vil altid dukke noget op, som lige skal ordnes først. Jeg mener også, at den udfordring til skolen, der ligger i øget undervisningspligt, i det lange løb bliver skolen til gavn.

Men tilbuddet af skoleformer må være varieret, så de børn, der trænger til at skifte skoleform, får mulighed derfor. Ud over de kendte former må der sikkert også udvikles helt nye. Vi har i SF haft nogle tanker om, at man af hensyn til skoletrætte børn — hvorfor taler man i øvrigt aldrig om skoletrætte børn i eksamensklasserne — kunne lave en ordning, så man hoppede ud af undervisningen 1 år, altså fik et pauseår. Men jeg ser, at man i betænkningen ikke rigtig tror på ideen. Jeg har også drøftet det med forskellige pædagoger, som advarer imod det. Men i hvert fald må vi have en dispensationsregel og ellers løse problemet ved mere varierede tilbud. I nogle tilfælde må vi nok også støtte hjemmene på forskellig måde. Vi er jo ved at oparbejde en slags redskab til det gennem vor familievejledning.

Man har sagt, at øget undervisningspligt ville fremme konformitet og ensrette. Nu har unge i teen-årene vel netop en naturlig flokmentalitet, men denne flokmentalitet fremmes vel i særlig høj grad på en arbejdsplads, mere end den gør det i skolen, hvor man direkte kan modarbejde den ved hjælp af undervisning, der bygger på at selvstændiggøre eleverne ved at fremme diskussioner i klassen og den slags ting.

Man må fra skolens side arbejde videre med nye undervisningsformer, eksperimenter og forskning, og man må samtidig indse, at eleven er en væsentlig del af skolen, og at man på mange måder må vise mere omsorg for den enkelte elevs trivsel lige fra 1. klasse. Det kræver øgede bevillinger og øget indsats på alle områder; det gælder jo ikke mindst af hensyn til de svageste af eleverne. En fortsat udbygning af specialklasser og observationsklasser og andre hjælpemidler må følge forslaget.

Jeg er heller ikke blind for de familiemæssige problemer, der kan opstå, når forældre og børn af den ene eller den anden grund har gnidninger og besvær med hin-

[Gunhild Due.]

anden, men en øget kontakt og rådgivning med skolen kan nok løse nogle af problemerne, og så har vi jo også her ungdomskostskolerne som en udvej. Mulighederne for delvis skolegang og delvis erhvervsarbejde er vel også noget, vi må se mere på. Jo længere uddannelse et menneske skal have — jeg tænker her især på de boglige studier — jo mere vigtigt er det, at man i ferier, og når det ellers kan lade sig gøre, får kontakt med det almindelige arbejdsliv og -klima.

Vi kan vel næppe sætte målene for skolens udvikling for højt. Jeg mener, vi må stile efter en 10-årig uddelt skole med mange tilvalgsfag og muligheder, mindre klassekvotienter, en lang friere og mere varieret undervisningsform, mere medindflydelse for eleverne. Vi må stile efter en skole, hvis indhold ikke er konkurrencepræget eller præget af det klatresamfund med alles kamp mod alle, vi nu lever i, altså en eksamensfri skole uden karakterbøger og årsprøver, som præger undervisningen alt for meget. Vi må stile efter en skole, der er demokratisk i form og indhold, en skole, hvor den enkelte elev kan udvikle sine anlæg og sin selvstændighed og samtidig få noget begreb om fællesskabets betydning, lære at blive en individuel, men solidarisk del af et socialt samfund.

Et praktisk spørgsmål, der burde løses straks, synes jeg ikke jeg kan lade være med at nævne. Det er det med engangsbøgerne. Jeg synes, det er helt afgørende, at eleverne får deres egne bøger, så de kan lære at læse rigtigt, så de kan lære at understrege og kommentere og lære at vælge ud; det er af vældig betydning også senere hen, og jeg synes, det er økonomisk tåbeligt, at vi ikke for længst har et statsligt skolebogsforlag. Jeg ved godt, der er mange, som bliver bange, men jeg er sikker på, at vi sagtens kunne organisere det på en betryggende måde, så der ikke blev grund til demokratisk ængstelse. Det ville lette udskiftningen af de dårlige og forældede bøger, og det ville give bedre resultater og spare samfundet for en masse penge.

Så vil jeg gerne lige sige til hr. Svend Haugaard, hvis indlæg jeg jo altid lytter til med stor interesse, at her blev jeg nu ærlig talt noget skuffet, for her er vi sande-

lig uenige. Der er bare lige et par enkelte ting, jeg vil sige til hr. Svend Haugaard.

Hr. Svend Haugaard sagde, at man burde have mulighed for fortsat at gå ud efter det 7. skoleår og så senere frivilligt benytte andre skoleformer eller få uddannelse senere. Ja men betænkningen viser jo faktisk, at netop af dem, der kommer ud efter det 7. skoleår, er der ikke ret mange, der senere kommer ind i uddannelsesbilledet; det ved vi jo, og det kan man da ikke lukke øjnene for. Jeg har set det gang på gang, at sådanne børn, især drenge, smutter ud efter det 7. skoleår, og så siger de: vi vil i lære. Da de jo ikke kan komme i lære som 14-årige, får de noget midlertidigt arbejde ved landbruget eller på en fabrik, og hvordan går det? De kommer aldrig nogen sinde i lære, fordi de bliver vant til at tjene nogle penge, og de får ikke rigtig det dér organiseret. Det synes jeg ikke man kan se bort fra.

Hr. Svend Haugaard talte også om dem, som kom til kort i skolen, som måske havde mindreværdskomplekser, som led nederlag. Det er jeg da også selv vældig optaget af, og jeg har spekuleret meget på, hvordan man kunne løse det problem, for det er jo desværre rigtigt, at der er mange børn, der kommer til kort i skolen i dag. Men hvorfor kommer de til kort? Er det, fordi de er tvunget til at gå i skole i de 7 år, som vi jo dog har nu — for de kommer jo også til kort i børneskolen, de kommer til kort både i 1. klasse og i alle de andre klasser. Det er jo da, fordi vi ikke har kunnet sikre os, at hver eneste lærer i folkeskolen er en eksemplarisk pædagog, og fordi vi ikke har kunnet sikre os, ikke har kunnet opbygge tilstrækkeligt med faciliteter, så vi kunne tage hensyn til de svagest stillede af børnene — svagest stillede på den ene eller den anden måde. Det er jo det, vi er i gang med at opbygge.

Vi kan da ikke bare sige, at vi ikke vil forlænge undervisningspligten med henvisning til, at nu må børnene ikke lide nederlag længere. Vi lader dem jo ganske roligt lide en masse nederlag i de 7 år, og helt fri for det kan man vel aldrig nogen sinde blive, men jeg mener, at det, jeg påpegede som mål for skolen, hvor jeg snakkede om den varierede skoleform, om den varierede undervisning, om alle de fremskridt, der

[Gunhild Due.]

jo dog sker inden for dette område, må man da også tage i betragtning. Jeg må sige, at jeg er ganske og aldeles uenig med hr. Svend Haugaard. Jeg tror, at netop de svagest stillede, som nu kommer ud, vil blive bedre stillet, når vi giver dem en bedre undervisning og naturligvis også en bedre skole.

Sigsgaard: Også jeg lyttede med mere end sædvanlig interesse til hr. Svend Haugaards indlæg, hr. Svend Haugaard, som repræsenterer modstanderne af en udvidelse af undervisningspligten. Når interessen er så stor, skyldes det, at jeg synes, argumentationen i ganske sjælden grad mangler logik. For man taler jo om, at undervisningen aldrig kan blive ideel, aldrig blive god, aldrig kan give ordentligt udbytte, hvis den ikke foregår på et frivilligt grundlag. Det taler man længe om. Men man skrider jo ikke til det, som ville være den logiske konsekvens, nemlig at afskaffe den 7-årige undervisningspligt.

Vi kan tilslutte os det forslag til folketingsbeslutning, som er forelagt tinget af hr. K. B. Andersen. Vi kan gøre det med henvisning til og på grundlag af de synspunkter, som er fremlagt i betænkningen om undervisningspligtens udvidelse, og de synspunkter, som er fremført i forslagsstillernes bemærkninger til forslaget.

Man nævner her hensynet til det mindretal, som af den ene eller anden grund ikke er fulgt med i den udvikling, hvorefter et flertal af forældre og børn har erkendt værdien og nødvendigheden af en forlænget almen uddannelse, hensynet til den enkeltes fri udviklingsmuligheder og samfundsmæssige hensyn. Det må være samfundets opgave, og det er i samfundets egen interesse at give de flest mulige de bedst mulige betingelser for at udvikle sig og nå til erkendelse af, hvad man kan, og hvad man vil i voksensamfundet. Det er en opgave, vi gerne ser løst, og som det danske samfund hidtil ikke har løst godt nok. Det er vel i erkendelse af, at vi ikke har løst denne opgave godt nok, at forslaget til folketingsbeslutning er blevet fremsat. Og det var vel den samme erkendelse, der fik så mange af ordførerne til, da tinget i foråret 1967 drøftede disse forhold, at vise forståelse for

nødvendigheden af en udvidet undervisningspligt.

Vi har jo længe vidst, at noget var galt i vort uddannelsessystem. Vi må jo længe have vidst, at vi svigtede de børn, som vi lod gå ud af skolen efter 7 års forløb. Hvorfor så pludselig denne interesse for at gøre noget ved sagen? Er det, fordi andre lande før os har indset nødvendigheden af at investere i skolegang og uddannelse? Er det, fordi vi er klar over, at skal vi i de kommende år hævde os i den økonomiske verdens konkurrence, skal vi være dygtigere, så skal der gives flere en bedre og længere uddannelse? Det var i hvert fald sådanne synspunkter, som blev fremført af den konservative ordfører, hr. Gottschalck-Hansen, under folketingsdebatten for nøjagtig et år siden. Det fremgår af folketingets forhandlinger for den pågældende samling, spalte 2588 og 2589. Det vil nok afsløre sig under debatten og udvalgsarbejdet, hvilke interesser det er, der står bag interessen for en udvidelse af undervisningspligten, om det er hensynet til vor fremtidige konkurrenceevne, eller det er hensynet til det enkelte barns udviklingsmuligheder. Foreløbig noterer vi med tilfredshed de argumenter, som forslagsstillerne har fremført, argumenter og synspunkter, vi, som jeg allerede har sagt det, helt kan tilslutte os.

Vi kan også helt tilslutte os det synspunkt, som hr. K. B. Andersen fremførte i sin fremsættelse, nemlig at undervisningspligtens længde ikke må betragtes som en isoleret faktor, men som et spørgsmål, der har meget nøje sammenhæng med hele skolens formål og indhold.

Der kan konstateres en stadig voksende frivillig tilgang til folkeskolens undervisning efter det 7. skoleår, og vi har lov til at formode, at det vil være en meget lille procent af unge, som i 1974 forlader skolen med mindre end 9 års skolegang bag sig, selv om vi undlader at udvide undervisningspligten. Hvis vi lovgiver om undervisningspligtens udvidelse, sker det altså dels som en slags registrering af en udvikling, der faktisk har fundet sted, dels som en særlig hensyntagen til den gruppe af unge, som af den ene eller den anden grund ikke ønsker at fortsætte frivilligt. Men sker lovgivningen af hensyn til disse unge, så er problemet ikke løst alene gennem en ud-

[Sigsgaard.]

videlse af undervisningspligten. Vi må vide noget om disse unge, for at vi kan tage hensyn til dem. Det er ikke at tage hensyn blot at påtvinge dem noget, som de hidtil har unddraget sig.

Modstandere af udvidet undervisningspligt har stillet krav om undersøgelser, der skulle give oplysninger om, hvorfor nogle forlader skolen efter kun 7 års skolegang, medens flertallet fortsætter i 8. og 9. klasse. Et sådant krav må skyldes enten uvidenhed eller også forsøg på at udsætte en afgørelse så længe som muligt. Vi ved nemlig faktisk en hel del om de ting.

For det første har vi lov til at fremsætte følgende formodning: når flertallet fortsætter skolegangen efter 7. klasse, og når alle i almindelighed vurderer en længere skolegang som værdifuld og nødvendig, så må den væsentligste grund til, at et mindretal forlader skolen ved undervisningspligtens ophør, være den simple, at de ikke bryder sig om at gå i skole. Denne formodning bekræftes af de undersøgelser, der foreligger offentliggjort på dansk. Jeg skal her lige nævne en af dem. Jesper Florander og Jens Bjerg offentliggjorde i 1965 for Danmarks pædagogiske institut en publikation med titlen: „Forsøg med udelte klasser og linjedeling i Horsens 1952-1960“. Heri angives årsagen til forskellige ønsker om at forlade skolen eller ønsker om at blive. I den pågældende undersøgelse hedder det, at de elever, der forlader skolen tidligere end normalt, angiver som grund, at de ikke bryder sig om at gå i skole, og at de vil have en læreplads. Da det sidste synspunkt formentlig kun er en følge af det første, ser det altså ud til, hvad der ikke skulle kunne chokere nogen, at eleverne forlader skolen, fordi de ikke bryder sig om at blive der. De børn hjælper vi ikke ved blot at tvinge dem til at blive der.

Men hvad er så grunden til, at de ikke bryder sig om at gå i skole? Til belysning af det spørgsmål foreligger der også nogle undersøgelser, og en af dem er lavet af Jesper Jensen og Thomas Sigsgaard og hedder: „Kammeratvalg i skoleklasser, en sociometrisk undersøgelse“. Den er offentliggjort af Danmarks pædagogiske institut i 1961 og står at læse i Dansk Pædagogisk Tidsskrift nr. 8 for 1961. Heri hedder det, at elever, der forlader skolen ved undervis-

ningspligtens ophør, har for hovedpartens vedkommende haft en dårlig placering blandt kammeraterne i 4. eller 5. klasse. Denne konklusion peger dels på, at forholdet til kammeraterne betyder meget for, hvordan børn befinder sig i skolen. Er forholdet dårligt, er man dårligt accepteret af de andre, så har man det ikke godt; det smitter af på hele indstillingen til skolen og medfører, at man ønsker at forlade den, lige så snart det er muligt. Men den peger også på, at hvis man i en længere periode i 4. eller 5. klasse har befundet sig dårligt blandt kammeraterne, kan det i den grad påvirke barnets holdning til skolen, at det er og bliver negativt indstillet flere år efter, nemlig helt til 7. klasse, hvor det så foretrækker at forlade skolen.

En anden undersøgelse til belysning af forholdene her er foretaget af skoleoverlæge, dr. med. H. Lebel i Århus. Den har allerede været nævnt her i dag. Han konkluderer sin undersøgelse i, at de børn, der forlader skolen ved undervisningspligtens ophør, på væsentlige punkter adskiller sig fra de børn, der fortsætter skolegangen, først og fremmest derved, at de kommer fra et svagt hjemligt miljø, og derved, at de på forskellige områder har vanskeligheder ved skolegangen. Hertil kommer socialforskningsinstituttets ungdomsundersøgelse fra 1965, offentliggjort i betænkningen om undervisningspligten, hvori det hedder, at de, der forlader skolen tidligst, med hensyn til en række væsentlige baggrundsforhold adskiller sig kraftigt fra dem, der forlader den senere, og at der blandt fædre til dem, der forlader skolen tidligst, er en overrepræsentation af fædre med kort skoleuddannelse, af ufaglærte arbejdere og selvstændige i landbrug, af familier med lav skattepligtig indkomst og med forholdsvis mange børn. Vi står altså over for et socialt problem.

Ud fra dette materiale har vi lov at sige, at det er fuldstændig meningsløst at tale om, at de børn, der vælger at forlade skolen tidligere end andre, vælger frivilligt. Et frit valg forudsætter et valg mellem forskellige muligheder. Disse børn kan simpelt hen ikke vælge andet end det, de vælger. De vælger at forlade skolen, fordi de i skolen har lidt så mange nederlag, at de ikke kan være der, at de vil væk fra den. Det er det problem, som skal løses. Det kan gøres dels ved,

[Sigsgaard.]

at skolen i højere grad, end det hidtil har været tilfældet, tilrettelægger undervisningen med hensyntagen til hver enkelt elevs særlige forudsætninger, dels ved, at samarbejdet mellem hjem og skole intensiveres. Dette arbejde må anerkendes som en del af en lærers arbejdstid, et pligtarbejde, som selvfølgelig skal aflønnes.

Men problemerne med de såkaldt skoletrætte kan også — og det er det, vi må gøre, så længe hovedskolen ikke er god nok — løses ved, at vi tilrettelægger nogle skolemuligheder for disse børn, som tager særligt hensyn til deres særlige forudsætninger. Når børnene forlader skolen så tidligt, er det miljøbetinget, betinget af et svagt hjemligt miljø eller af en skole, som har givet dem det ene nederlag efter det andet enten over for skolens krav eller i samværet med kammeraterne. Derfor burde man nok oprette ungdomskostskoler i større omfang, end det hidtil er sket, hvor disse elever kan komme i et andet miljø.

Jeg skal lige tilføje, at mange forlader skolen af økonomiske grunde, og indtil børnetilskuddene bliver store nok, må stipendierne fra ungdommens uddannelsesfond forøges kraftigt. Det kan man læse om i betænkningen, hvori det konkluderes, at en af årsagerne til tidligere afgang fra skolen er økonomiske vanskeligheder i hjemmene, og at der derfor bør ske en virkelig lettelse af forsørgerbyrderne i de pågældende hjem.

Der kunne siges meget mere om dette spørgsmål — det er jo et ganske stort og vigtigt spørgsmål — men jeg skal slutte med at sige, at vi kan anbefale forslaget til folketingsbeslutning og håber, at det får en grundig, men ikke for langvarig behandling i udvalget, og at man ikke sætter alt for mange undersøgelser i gang, der kan forsinke en stillingtagen.

Holger Hansen: Jeg vil gerne på vegne af et mindretal i mit parti gøre nogle bemærkninger om den sag, vi har til forhandling her. Jeg skal forsøge at undlade at gå ind i en meget bred betragtning om skolens fremtid, om det ønskværdige i pædagogiske fremskridt osv. og forsøge at holde mig til netop spørgsmålet om undervisningspligten, om den skal udvides, eller den ikke skal udvides.

Jeg vil gerne først sige, at der i mine øjne

ikke her er tale om noget egentligt principspørgsmål. Vi har undervisningspligt, ikke skolepligt, og der er næppe ret mange, der kunne tænke sig at ville ændre på dette princip. Hvis der var det, ja, så var der i virkeligheden anledning til, og der ville med sikkerhed komme, en debat om vor skoles principper. Det, vi skal tage stilling til, er altså ikke, om vi skal have undervisningspligt eller ej. Danmark har jo ved at tilslutte sig konventionen om menneskerettighederne forpligtet sig til at sørge for, at alle får en grundlæggende undervisning.

Det, vi skal tage stilling til, er, hvorvidt vi skal ajourføre undervisningspligten. Jeg lagde mærke til, at hr. Svend Haugaard brugte dette udtryk i en anden forbindelse. Når jeg siger, at det, vi skal tage stilling til, er, hvorvidt vi skal ajourføre undervisningspligten, så mener jeg dermed, om vi skal føre den à jour med den norm, befolkningen følger ved sin adfærd ved at sende børnene i skole i det omfang, man har gjort i 8. og 9. klasse, om vi skal lovfæste denne norm og dermed ajourføre undervisningspligten.

Der er jo ingen tvivl om, at 1958-loven med hensyn til de frivillige klasser har haft succes. De nye klasser har virket dragende på forældrene og på de unge. Man har altså i den danske befolkning, blandt danske forældre, accepteret, at 7 års skole er for lidt som baggrund for en dreng eller en pige i vort komplicerede samfund. Men dette er nok ikke alene grunden til de videregående klassers succes. Med i billedet kommer også, at med den tekniske udvikling har erhvervene ikke længere noget ønske om at få lærlinge, i dette ords videste forstand, på 14 eller 15 år. Ikke ret mange håndværkere tager 14 års drenge eller piger i lære, og det samme gælder industrien, det samme gælder også landbruget. Der er altså ikke rigtig noget for de 14-15 årige at gå i gang med, og det er helt naturligt, at mange forældre har ønsket, de skulle blive i skolen fremfor at være henvist til noget, der ikke i sig selv førte nogen steder hen, og at de har følt, at undervisningen i 8.-9. klasserne, som de kender den, har givet udbytte. Man skal altså ikke tro, at alle de 90 pct., der har fortsat i skolen, har gjort dette, fordi de brød sig synderligt derom. En meget stor del er gået videre, simpelt hen fordi forældrene har ønsket det.

[Holger Hansen.]

Det er denne udvikling siden 1958, der ligesom har lagt op til den drøftelse, vi nu skal have. Skal vi for at sikre, at de sidste få procent kommer med, slippe det gode, som frivilligheden over for 8., og 9. og 10. klasserne uomtvisteligt har været? Det er det, der for mig er det væsentlige.

Jeg tror ikke på, at nogen vil føle en ajourføring af undervisningspligten som tvang. Hvis så var, måtte man have følt denne tvang også i de 7 år, undervisningspligten nu dækker, og hvilke forældre ville vel falde på at unddrage deres børn den undervisning, der skulle gøre det muligt for de små at klare sig i samfundet? Hvis der virkelig er sådanne forældre, hvad jeg betvivler, ville jeg også føle det som samfundets, som folketingets og som min pligt at tvinge dem til at lade deres børn modtage undervisning. Vi skal jo stadig huske på i denne drøftelse, at hertillands har vi ikke skolepligt, men vi har en pligt til at lade børnene undervise.

Det er min opfattelse, og den deles af et mindretal i venstre, at vi bør stræbe mod en udvidelse af undervisningspligten. Jeg siger udtrykkelig „stræbe imod“. Vi skal søge denne beslutning ført ud i livet i den takt, det er muligt ud fra såvel økonomiske som lærermæssige og pædagogiske hensyn, men så hurtigt, som det under hensyn til disse faktorer er muligt. Jeg har set, at forslagstillerne nævner året 1972-73. Jeg tror, at dette er for tidligt. Vi har for nylig fået at vide, at fødselstallet i hvert fald i Københavnsområdet i 1967 er gået ned, jeg tror med et sted mellem 10 og 15 pct. Jeg er klar over, at det udvalgte, der har siddet, ikke har kunnet tage højde for denne oplysning, men den må nok fortælle os, at vi her måske vil få en chance for på det rigtige tidspunkt at gennemføre denne udvidelse.

Det er imidlertid vigtigt — det er en forudsætning, synes vi — for en udvidelse af undervisningspligten, at vi bevarer og udbygger det frie skolevalg, vi har haft i Danmark. Undervisningspligten kan i dag opfyldes på anden måde end ved at søge folke-

skolen. Der er mulighed for de forældre, der vil og kan selv, at undervise deres børn. Denne mulighed er nok mere teoretisk, end den er reel, men den er der. Vi skal sørge for, at den private skole får mulighed for fortsat at være med i billedet. Vi skal fortsat have muligheder for og åbne muligheder for i videre omfang end hidtil, at børnene kan skifte skole og skoleform, og her kommer efterskolen ind i billedet. Den har løst en vældig opgave hidtil og vil efter mit skøn med en udvidet undervisningspligt få endnu større opgaver at løse. Det samme gælder for så vidt ungdomskostskolerne. Jeg tror, vi skal overveje, om ikke kommunernes forpligtelser her må udvides. Det er i øjeblikket sådan, at en kommune har pligt til at betale for et barn på en efterskole, hvis kommunen ikke selv har 8.-9. klasse eller har skoleforbund med andre kommuner derom. Det vil formentlig være rigtigt, at kommunerne får pligt til at betale for skoleophold på efterskole eller ungdomskostskole, selv om kommunen har opfyldt den nævnte forpligtelse. Herved ville man hindre, at nogle af økonomiske grunde afholdt deres børn fra et skoleskifte, som i mange tilfælde vil være rigtigt.

Også ungdomsskolen skal under luppen, når vi skal drøfte en udvidelse af undervisningspligten. I øjeblikket er loven om fritidsundervisning til behandling her i folketinget. Jeg tror ikke, der er tvivl om, at ungdomsskolen må og skal være at finde blandt de muligheder, som den unge har for at opfylde undervisningspligten, hvis eller når denne bliver forlænget.

Jeg har lagt mærke til, og det skal sådan set være den eneste bemærkning, jeg skal gøre til betænkningen ved denne lejlighed, at man ligesom dér opererer med en tanke om, at noget bestemt skal nås inden for de 9 år, man omtaler. Jeg er ikke ganske sikker på, at det er en rigtig konklusion af en udvidelse af undervisningspligten, men det er naturligvis ting, vi skal drøfte. Jeg er ikke sikker på, at vi skal sætte noget bestemt timental i ungdomsskolen, jeg er ikke sikker

[Holger Hansen.]

på, at vi skal stille noget bestemt krav til den efterskole eller ungdomskostskole, der skal kunne gå ind i stedet for 8. eller 9. klasse. Jeg tror ikke, vi skal stille disse bestemte krav. Det, der for mig er væsentligt, er, at vi sikrer en fortsat uddannelse, så gør det ikke noget, om denne er veldifferentieret i tid, i timer, eller hvordan den indrettes.

Vi skal fortsat holde fast ved, at undervisningens almene sigte bevares, også fordi, som det tidligere er sagt her, børnenes eller de unges erhvervsvalg allerede i realiteten er udskudt i forhold til det, der tidligere var normen. Alligevel tror jeg, det er værd at overveje, om vi ikke bør skabe mulighed for, at unge i særlige tilfælde kan opfylde deres undervisningspligt inden for den ene eller den anden form for erhvervsmæssig uddannelse. Selv med en sådan vifte af muligheder vil en ajourføring af undervisningspligten nok føre med sig, at der vil være elever, som ikke vil føle sig tilpas med skoleundervisningen. Uanset hvilken skole man søger, og uanset hvilken form denne skole har, vil der være nogle, som ikke passer ind i miljøet, i systemet, og vi vil ikke kunne tvinge disse få procent uden skade for dem selv og uden skade for den skole, de skal gå i. Vi må gøre maskerne i det net, vi spænder ud ved dispensationsbestemmelsen, så store, at vi ikke tvinger mennesker, unge mennesker, som på ingen måde kan føle sig tilpas derved.

Må jeg til slut sige til forslagsstillerne, at jeg finder, at dette forslag nok er kommet for tidligt. Den betænkning, der ligger på bordet nu, er ganske ny. Jeg synes, det ville være rigtigt, om befolkningen nu fik lejlighed til at drøfte de spørgsmål, der er trukket frem i betænkningen, inden folketinget tager stilling. Vi er enige om det store gode, den frivillige udvikling har givet, men vi finder, at hensynet til de grupper, der ikke kommer med, må tilskynde os til en udvidelse af undervisningspligten, når tiden dertil er inde.

Bernhard Baunsgaard: Der er, som hr. Svend Haugaard allerede har sagt, i den radikale folketingsgruppe delte meninger om udvidelsen af undervisningspligten. Jeg skal her anføre nogle af de grunde, der har været afgørende for den halvdel af gruppen,

der går ind for en udvidelse af undervisningspligten.

Først bør det nævnes, at vi har haft undervisningspligt i Danmark fra 1814, og at grundloven forudsætter en undervisningspligt. Der er, som andre ordførere også har været inde på, med andre ord ikke tale om at indføre nogen ny tvang; der er alene tale om, hvor lang en allerede eksisterende tvang — hvis man da foretrækker at benævne undervisningspligten som tvang og ikke bare holder sig til glosen undervisningspligt — skal være.

For mere end 150 år siden blev undervisningspligten fastsat som gældende indtil det 14. år. Det er den, der gælder i dag, og det forekommer os rimeligt at spørge, om det er tilstrækkeligt i vort samfund. Thi for al undervisning gælder det jo, at målet er at sætte barnet i stand til at klare sig bedre, og efter vor mening kræver det moderne erhvervsliv en længere undervisning end den, der var tilstrækkelig for 150 år siden.

Jeg skal ikke komme med mange eksempler på, at det er nødvendigt med en længere undervisning i dag. Selvfølgelig er så klar, at den er helt indlysende for enhver, når man blot er gjort opmærksom på forholdet. Jeg har da også på fornemmelsen, at kredse, der tidligere var afgjorte modstandere af en udvidelse af undervisningspligten, i dag stiller sig mere forstående. Jeg mener, at det således gælder for mange efterskolelærere. De er i dag ikke afgjorte modstandere af undervisningspligtens udvidelse.

Modstandere af undervisningspligtens udvidelse fremhæver, at vi er nået meget langt ad frivilligheden vej, og det er rigtigt. Men det er mere rigtigt i nogle dele af landet end i andre. Modstanderne fjører derefter til: vi vil ødelægge skolegangen for mange ved at tvinge de sidste med. I denne forbindelse forekommer det mig meget tungtvejende, at et flertal af de lærere i folkeskolen, der deltog i den afstemning, som Danmarks Lærerforening foranstaltede, stemte for en udvidelse af undervisningspligten. Lærerne kender fremfor andre dette problem.

Det er rigtigt, at der ved denne afstemning også var et betydeligt mindretal, der gik imod. Nu er det jo svært at granske hjerte og nyrer, men det er nok tilladeligt at antage, at i hvert fald nogle stemte imod, netop fordi de frygtede, at de sidste, der

[Bernhard Baunsgaard.]

blev tvunget med, ville slå meget i stykker for de mange, der kom frivilligt. Men det er heroverfor vigtigt at fastholde, at der er tale om en udvidelse af undervisningspligten, ikke af en pligt til at gå i folkeskolen, og det vil være nødvendigt, at højskoler og efter min opfattelse landbrugsskoler og andre faglige skoler samt efterskoler, også i kostskoleform, inddrages. Dette må blive en reel mulighed for mange flere, end det er i dag. De nye former for skoler, som undervisningsministeren omtalte i sin indledning i dag, vil sikkert også vise sig særdeles nyttige.

Og så må folkeskolen have de nødvendige bevillinger, så den får mulighed for at skabe en ny undervisning, en undervisning, der vel allerede er taget i anvendelse mange steder, men som nu må styrkes, når vi går til en udvidelse af undervisningspligten.

I den forbindelse vil det — tror jeg — være af stor betydning, at vi til sin tid, når den udvidede undervisningspligt skal gennemføres, får fået kommunalreformen. Vi må så gennemføre nye tilskudsregler til folkeskolen, så en del af det tilskud, kommunerne skal have, sker som tilskud til anskaffelse af undervisningsmateriel. Kun sådan, med et meget bredt spektrum af tilbud til eleverne, kan vi få udvidelsen af undervisningspligten til at fungere rimeligt, og kun hvis vi giver folkeskolen større bevillinger til undervisningsmateriel.

Vi føler os dertil overbevist om, at der må være adgang til at give dispensation fra denne udvidede undervisningspligt. Af lægelige grunde kan vi vel alle anerkende det, men det vil være rimeligt, når vi diskuterer dette problem, at vi skæver til vore nabolande og spørger om de erfaringer, man har gjort dér, når vi skal formulere vor dispensationsparagraf.

Vi må jo nu også have en så god undervisningsstatistik, at vi kan få noget afgjort at vide om følgerne af det, vi her taler om. Jeg tror, at udvidelsen af undervisningspligten til at omfatte 8 år, der er sat som målet for 1972-73 i det forslag til beslutning, som vi behandler her, ikke vil medføre de store udvidelser i de fleste egne af landet. Vi har jo allerede fået en opgørelse, men det vil være nødvendigt, at vi overvejer, hvad det betyder i de egne af landet, hvor man er

nået kortest med hensyn til undervisningstid. Der har jo, siden Christian II i 1521 eller 1522 skrev sine love om undervisningen af danske børn, så ofte været papirreformer på undervisningens område. Det er derfor rimeligt, at vi kræver konsekvenserne godt oplyst, at vi får undersøgt mulighederne for at få gennemført alle nødvendige forudsætninger, så denne reform, som vi er tilhænger af, ikke bliver en papirtiger. Vi må ikke blot skaffe de nødvendige penge, de nødvendige lærere, men også de nødvendige bygninger.

I agitationen mod udvidelsen er der et argument til, som jeg til slut skal omtale. Der bliver sagt, at de unge bliver skoletrætte. Ja, vi har skoletrætte børn i skolen i dag, men videnskabelige undersøgelser har vist, at der synes at være større overensstemmelse mellem skoletræthed og undervisningspligtens ophør end mellem skoletræthed og en bestemt alder.

Med disse ord skal jeg anbefale, at vi forlænger undervisningspligten, så vi hjælper de børn, der ikke i dag får en tilstrækkelig lang undervisning, så at de har lige så gode chancer som deres kammerater, når de skal ud i erhvervslivet. Men endnu en gang, vi må have et bredt tilbud, penge til nyt undervisningsmateriel, flere lærere, flere bygninger og adgang til dispensation. Forudsætningerne må være i orden. Der må her ikke blive tale om en papirtiger, men det er ikke for tidligt at komme i gang nu. Vi må gøre stillingen klar, så der bliver tid til at forberede reformen. Så meget kan vi nok sige, at det haster.

Lembourn: Nogle udtalelser af hr. P. E. Eriksen og hr. Svend Haugaard får mig til at fremsætte et par kommentarer.

Begge anvendte ligesom andre modstandere af en forlængelse af skolepligten det argument, at skoletræthed, vanskelige børn, disciplinkrise skulle få én til at gå imod en forlængelse af skolepligten. Men kan man ikke lige så vel anvende disse argumenter for det stik modsatte? For grunden til skoletræthed, ja, der er mange, men én af dem er måske netop, at man har et brudt pædagogisk forløb. Vi har en 7-årig skole, og oven på lægger man en 8. klasse, og derefter lægger man en 9. klasse, men der er ikke nogen pædagogisk sammenhæng, i hvert

[Lembourn.]

fald ikke tilstrækkelig sammenhæng i det 9-årige forløb, hvis man gennemfører det. Hvis man derimod har en 9-årig folkeskole, kan man planlægge uddannelsens udvikling sådan, at der hele tiden er nyt stof. Det kan man ikke i øjeblikket. Der bliver for mange gentagelser, og derfor får man skoletræthed, og derfor får man vanskeligheder med børnene. Jeg kan for så vidt ikke se andet, end at modstandernes argument er et argument for det modsatte af det, de står for.

Ud over fru Ellen Strange Petersens argumenter vil jeg gerne have lov til at føje et par til. Hvis vi skal gennemføre — det skal vi — en differentieret skole og valgfri fag, er det tvivlsomt, hvor meget der ville komme ud af det, hvis man kun havde et 7-årigt skoleforløb; så ville vi kun kunne arbejde med denne differentiering i 6. og 7. klasse og så igen klistre noget på for en 8. og en 9. klasse. Jeg er ikke sikker på, at resultatet ville blive særlig godt.

For dem, der er imod forlængelsen, og som taler om de vanskelige børn, må jo ønsket om differentiering være meget stærkt, for netop den differentierede undervisning og muligheden for valgfri fag gør, at man kan undgå disciplinkrise og undgå skoletræthed. Men hvis man har det standpunkt, må man jo også ønske, at vi kan lægge et forløb fra 6., 7., 8 og op til 9. klasse med en differentieret undervisning.

Endelig for det tredje: da vi diskuterede læreruddannelsen og vedtog den, fik vi indført et fag, som vi kaldte musisk pædagogik. Det vil altså sige, at vi nu snart begynder at uddanne nye seminarister, som skal anvende det kreative og det musiske i undervisningsmetoder. Det må betyde, at vi også skal have en musisk skole, ellers var der jo ikke nogen mening i at lave en sådan læreruddannelse. Og det betyder velsagtens, at i de første 5 år skal vi i højere grad end tidligere arbejde med de kreative fag og udskubbe en del af færdighedsfagene til senere år. Men hvis vi kun havde en 7-årig folkeskole, ville det jo betyde, at man i 2 år, 6. og 7. klasse, skulle nå alt det, som man måtte skubbe ud, og det ville føre til et meget ubehageligt sammenpres af lektiestof. Derfor må konsekvensen af, at folketinget har vedtaget denne læreruddannelse, være et længere skoleforløb.

Til sidst vil jeg gerne appellere til ministeren om at prøve at gøre noget ved det alt for store lektiepres, som hviler på børnene i dag. Stoffet er presset sammen på en sådan måde, at børnene i dag har længere arbejdstid end nogen anden gruppe her i samfundet. Mange børn har op til 60 timers arbejdsuge. Det er urimeligt. Hvis man skal undgå et sådant lektiepres, må også det tale for, at man får et længere skoleforløb end 7 år. Skal vi dertil have den lørdagsfrihed, som vi før eller senere får, og skal vi have den vinterferie, som man er begyndt at eksperimentere med mange steder, i den sidste uge i februar — og jeg er en stor tilhænger af begge dele — så møder vi også dér et nødvendigt krav om at forlænge skoletiden ud over de 7 år. Derfor vil jeg gerne ligesom mit partis ordfører, fru Ellen Strange Petersen, kraftigt opfordre regeringen til at gennemføre en 9-årig folkeskole og i øvrigt tilføje, at jeg personlig har den opfattelse, at ikke engang den 9-årige er nok; vi skal engang nå frem til en 10-årig folkeskole.

Meta Ditzel: Som en af dem, der kender en del til skolens problemer indefra og har stillet sig noget skeptisk med hensyn til udvidelse af undervisningspligten, må jeg udtale min anerkendelse af det arbejde, som har ført til den nu foreliggende betænkning. Den peger på gode muligheder for løsning af de problemer, der knytter sig til de ældste elever. En del af den modstand, man har sporet, også til en vis grad fra forældreside, skyldes sikkert, at man ikke har skelnet mellem skole- og undervisningspligt. Man må ønske, at den nye debat om problemet vil brede sig, så vi i de kommende måneder får en hel del drøftelser ude omkring i landet med og mellem forældrene.

Jeg finder det meget værdifuldt, at man henviser til fortsættelse i ungdoms-, efter- og ungdomskostskoler. Men jeg vil gerne pointere, at det er meget vigtigt, at det bliver på samme økonomiske betingelser som fortsættelsen i 8.-9. klasse; ellers vil det måske netop afholde de elever, der trænger mest til miljøforandring, fra at komme på efter- og ungdomsskolerne.

Jeg har noteret med særlig glæde, at der tales om dispensation, som åbner mulighed for, at en elev kan gå ud i det praktiske

[Meta Ditzel.]

liv en tid og senere vende tilbage. Mange elever trænger til miljøforandring enten på grund af miljøet i skolen, eller måske lige så tit på grund af et vanskeligt miljø derhjemme. Måske er det, de trænger allermost til, at komme helt væk fra alt, hvad der har med skole at gøre en tid. Om man skal udvide en sådan dispensationsmulighed endnu mere, end der er tale om i betænkningen, kan drøftes i et udvalg — også om man skal tænke på dispensation i forbindelse med eksamensklasserne, som en af talerne har været inde på.

Der har været nogen tale om lærernes mulighed for at leve op til de krav, en udvidet undervisningspligt stiller; og der kan måske være grund til at nævne, at man fra skolens side må erkende, at bedre arbejdsvilkår er ønskelige, hvis en sådan reform skal lykkes, selv om man har noteret adskillige gode resultater med hensyn til undervisningen i 8.-9. klasserne indtil nu.

At man i det, man kalder oplæg til debat, fra skolens side er gået ind for en positiv behandling af og stillingtagen til spørgsmålet, har som baggrund, at skolen er sig sit samfundsmæssige ansvar bevidst og naturligvis er klar over, hvor meget det betyder for børnene, at de kommer ud i arbejdslivet med den bedst mulige baggrund. Debatten i skolen har ført til det resultat, at et flertal af lærere vil gå ind for udvidet undervisningspligt, hvis de nødvendige betingelser herfor kan skabes, og det må vi tage ad notam. Det er noget meget væsentligt, at netop lærerne får de bedste muligheder for at skabe baggrunden for arbejdet med eleverne på disse alderstrin. Man peger på, at der i højere grad må blive mulighed for hjælpeinstanser; jeg kan nævne hjælp til ordblinde, til svagtsynede, børn med hørevanskeligheder og børn med psykiske vanskeligheder. Det er i gang, men det er ikke fuldt udbygget. Desuden må sådanne hjælpeforanstaltninger virke skoletiden igennem, de skal begynde nede fra første klasse. Det er indlysende, at et barn, som i det eller de første skoleår hæmmes af den slags svagheder, let vil komme til at lide under det hele sin skoletid igennem, og kan man så undres over, at sådanne børn måske aldrig kommer til at finde sig særlig godt i skolen? Kan man undre sig over, at de

måske pjækker fra skole en gang imellem, forsvinder ud i skoven, uden at hverken far eller mor eller lærerne ved det? Der er adskilligt forkert inden for skolen i det, vi kalder arbejdsklimaet, fordi der er en del børn, der ikke befinder sig godt, og det må vi have afhjulpet.

Man vil gerne have mulighed for studieteknik og differentieret undervisning; netop derigennem bliver der mulighed for at tage hensyn til elevernes forskellige forudsætninger, hvilket man også har været inde på i dag. Man ønsker større forældrekontakt og mere lærersamarbejde. Det kan måske synes, at det må være naturligt, at det lægges op til lærerne at skabe det; men det er slet ikke så nemt, som det kan lyde til. Der kan godt blive tale om en nødvendig økonomisk baggrund for at skabe tilstrækkelig mulighed for et sådant samarbejde. Man har jo tidligere været inde på ad lovgivningens vej at få forældrene mere med, men det mislykkedes. Denne opgave må løses på en helt anden måde, og den er meget, meget vigtig.

Vi må have flere undervisningsmidler og bedre lokaleforhold, netop nu da man i så høj grad går ind for de undervisningsformer, vi har i 8.-9. klasserne. Vi må have bedre mulighed for at skaffe formningslokaler, værkstedsundervisningslokaler og lokaler til det fag, som hedder orientering, og som vistnok har sin store andel i, at børnene befinder sig godt i 8.-9. klasse. Endelig må der være bedre mulighed for uddannelse af lærere, og det bliver der jo nu åbnet adgang til ved lærerhøjskoleafdelingerne.

Der er vist ingen tvivl om, at en del af den modstand, man har mødt fra lærerside, vil forsvinde, hvis disse betingelser opfyldes, og jeg vil igen pege på, at lærerne netop har opstillet disse betingelser som nødvendige for, at de kan gå ind for den udvidede undervisningspligt. Det vil derfor være af stor værdi for løsningen af hele problemet om den bedst mulige undervisning som den bedste baggrund for uddannelse, at man snarest muligt skaber disse betingelser for gode arbejdsforhold i skolen.

Ordføreren for forslagsstillerne (K. B. Andersen): Jeg vil gerne takke for den tilslutning til forslaget, som kom til udtryk fra langt de fleste af ordførerne og de med-

[K. B. Andersen.]

lemmer, der har taget ordet. Jeg skal ikke, hvad der jo ikke kan være anledning til, gentage den argumentation, der ligger i forslaget bemærkninger og i ordførertalen, men vil gerne knytte nogle bemærkninger til det, der er sagt herfra.

Jeg vil gerne takke ministeren, fordi han tilbød os at være, om jeg så må sige, formidler for denne sag i udvalget. Når det er sagt, må jeg tilføje — absolut uden malice — at ministeren i hvert tilfælde ikke ved sine standpunkter her i dag har spoleret sin forhandlingsposition — og sådan skal det vel netop også være, når man skal være i formidlerens rolle.

Ministerens nævnte i forbindelse med undersøgelsen i Ringkøbing amt et problem, som bliver et landsproblem, nemlig at der var vældig mange flere, der fortsatte de steder, hvor de havde mulighed for at fortsætte i den hjemlige skole. Jeg tror, ministeren vil være enig med mig i, at denne mulighed vil man, som udviklingen går, have færre og færre steder efterhånden. Sådan opfattede jeg også nærmest ministerens bemærkning. Det vil altså sige, at vi her er inde i en udvikling, der for så vidt snarere skærper det problem, vi taler om her.

Jeg noterede med megen glæde ministerens tilsagn om, at forsøgsundervisningen skulle fremmes. Jeg tror, det er et meget vigtigt led i de forudsætninger, som skal bringes i orden.

I forbindelse med omtalen af efterskolen, som både ministeren og flere andre var inde på, vil jeg gerne lige gøre én bemærkning. Jeg har hver eneste gang, jeg har talt om udvidelse af undervisningspligten noget sted — og jeg tror, jeg kan sige hver eneste gang, jeg overhovedet har talt til en forældrekreds, ligegyldigt hvor — nævnt efterskolerne netop for den betydning, de har for mange unge, der trænger til et miljøskifte. Men sådan som det blev sagt af ministeren, kunne man måske misforstå det derhen — jeg siger udtrykkelig, at man kunne misforstå det derhen — at efterskolerne specielt skulle være for de vanskelige unge. Det er jo ikke tanken, og jeg ved, efterskolerne selv ville være kede af det, hvis det var en opfattelse, der bredte sig. De er og bør være et ganske normalt

led i den række af uddannelsesmuligheder, vi stiller op.

Ministerens sluttede med, at det, det gjaldt om, var at løse problemerne, så vi kunne tilbyde de unge undervisning over en 9-årig periode. Det er jeg altså enig i, som forslaget viser. Men det, der er spørgsmålet, og det, som fører frem til den konklusion, jeg har draget, er, at jeg ikke kan se, vi kan sikre denne ret for alle unge undtagen gennem en udvidelse af undervisningspligten.

Jeg vil gerne endnu en gang takke den konservative ordfører. Jeg håber, jeg har lov til, uden at det virker kompromitterende for det ærede medlem, at sige tak for samarbejdet i denne sag og for den forståelse for forslaget, der kom til udtryk også i dag ligesom ved den debat, som det konservative folkeparti foranledigede i fjor, og som ganske givet har haft megen betydning for debatten ud over landet. Vi havde ikke været så langt fremme, som vi er i dag, uden den debat, vi på det konservative partis foranledning fik i fjor.

Fru Ellen Strange Petersen ville i udvalget have mere besked om de forudsætninger, der har sammenhæng med lærere og lokaler, og det er jeg helt enig i. Jeg var ved at begynde at kigge på de tal, fru Ellen Strange Petersen nævnte, men jeg skal ikke på nuværende tidspunkt begynde at tage denne diskussion op. Men der er ét punkt, hvor der i hvert tilfælde er overensstemmelse på alle de forskellige felter, der drejer sig om lærerne i de kommende år. Jeg tænker på 3 års budgettet og på betænkningen om undervisningspligten, hvor man peger på, at det er meget små tal, der direkte foranlediges af udvidelsen af undervisningspligten. Man taler i 3 års budgettet om et par procent, man taler i undervisningspligtbetænkningen om 1,6 pct. Det er altså ikke det, der vælter foretagendet. Men jeg synes, det er rigtigt, at vi i udvalget ved ministerens hjælp virkelig får belyst alt dette.

Så kan jeg ikke undlade at give stærk tilslutning til den bemærkning, fru Ellen Strange Petersen sluttede med: vi kan ikke bare udskrive de 14-årige og lade livets skole ordne resten. Så vidt jeg husker, kom det i forbindelse med en omtale af overlæge

[K. B. Andersen.]

Lebel i Århus, og det ligger jo helt på linje med den konklusion, overlæge Lebel selv har draget af sine undersøgelser, men som netop ofte er blevet misforstået.

Jeg kan desværre ikke takke hr. P. E. Eriksen på samme hjertelige vis. Det, jeg savnede i hr. P. E. Eriksens oplæg — og det samme gælder hr. Svend Haugaards — var en løsning for de børn, der rent faktisk ikke går i skole. Den fik vi ikke. Næsten alt det andet i talen om uddannelsens og de fri skolers betydning var vi enige om; men der var ikke en konkret anvisning på, hvordan vi kan klare problemerne for de 25 pct., der benytter det frie valg til at vælge en afslutning på et grundlag, som alle er enige om er utilstrækkeligt — også de af os, der har forskellig opfattelse i spørgsmålet om, hvad undervisningspligten skal omfatte.

Jeg skal ikke ved denne lejlighed kommentere dette med „frihedens vej“ og „at stå vagt om friheden“; jeg kan derom henviser til, hvad andre ordførere har sagt. Vi har i øjeblikket undervisningspligt her i landet, og jeg tror ikke, at der er mange, der vil føle det som en tvang. Jeg har da også for nylig i Vestkysten læst en kronik af ingeniør Hammerich, som vist er medlem af venstres skoleudvalg, hvor han på samme måde siger, at han ikke forstår, at nogen kan føle denne udvidelse af undervisningspligten som en tvang.

Hr. P. E. Eriksen var inde på lærernes afstemning. Jeg tror, det er rigtigt at læse lærernes afstemning sådan — jeg har i hvert tilfælde læst den sådan, og jeg fik det bekræftet af fru Meta Ditzels indlæg — at de vil pege på og understrege for os, at der er nogle forudsætninger, der skal være i orden. Sådan vil jeg i hvert fald meget gerne være med til at læse det.

Hr. Svend Haugaard nævnte tekniske skoler og andre skoler som nogle af de muligheder, der forelå for dem, der gik tidligt ud. Fru Gunhild Due har sådan set allerede været inde på det. Det lader sig ikke gøre i dag at komme på handelsskole uden de 9 år forud for handelsskolen. Det bygger hele vor handels- og kontoruddannelse på. Det vil sige, at med 7 år er man på forhånd afskåret fra det. Det lader sig i praksis ikke gøre at få læreplads på grund-

lag af de 7 år; altså er man på forhånd lukket ude fra teknisk skole. De muligheder, hr. Svend Haugaard pegede på, eksisterer simpelt hen ikke i praksis og kan ikke sættes ind som alternativ.

Hr. Svend Haugaard nævnte flere gange udtrykket udvidet skolepligt. Både hr. Holger Hansen og hr. Bernhard Baunsgaard har taget afstand fra det, og jeg synes, det er meget vigtigt, at vi ikke bliver ved at bruge dette udtryk, som lyder sådan lidt afskrækkende, men som ikke er rigtigt. Vi har ikke skolepligt i Danmark.

Jeg er måske lidt ked af, at hr. Svend Haugaard sagde, at betænkningen tydede på at være et bestilt arbejde. Jeg har ikke bestilt et facit; jeg har bedt udvalgets medlemmer om at gennemgå de problemer, der lå i en udvidelse af undervisningspligten, sådan at vi havde et grundlag for vores drøftelse, og det synes jeg de har gjort på en overordentlig udmærket måde.

Fru Gunhild Due pegede meget stærkt på trivselsproblemet. Jeg er helt enig i, at det er vigtigt, og det er særlig vigtigt at gøre noget ved det, jo flere der bliver længe i skolen. Fruen nævnte spørgsmålet om, hvorfor man aldrig taler om skoletrætte børn i eksamensklasser. Jeg har nu gjort det mange gange, og jeg tror, det er helt rigtigt at rejse det spørgsmål. Jeg tror også, at hr. Bernhard Baunsgaard har megen ret i, at skoletræthed er noget, der hænger sammen med undervisningspligtens ophør — vi kan såmænd sige med undervisningens ophør. Når man hører, hvad studenter og realister siger, når de forlader skolen, får man indtryk af, at de også mange gange er nået at blive dygtig skoletrætte.

Hr. Holger Hansen sagde, som jeg var inde på før, at der ikke rigtig var noget for de 14—15-årige at gå i gang med. Jeg synes, det er helt afgørende, at vi får dette synspunkt frem som en begrundelse for den udvidelse af undervisningspligten, som hr. Holger Hansen altså også gik ind for. Jeg kan kun give fuld tilslutning til det, når hr. Holger Hansen siger, at han ikke tror, nogen vil føle denne ajourføring som en tvang.

Hr. Bernhard Baunsgaard var inde på, at vi eventuelt måtte have flere kostskoleformer. Jeg vil gerne i denne sammenhæng nævne, at skoleinspektør Torben Gregersen

[K. B. Andersen.]

ved mødet forleden aften i Danmarks pædagogiske Selskab talte om, hvorfor vi ikke har mulighed for at tage realafdelingslinjen i kostskoleform i højere grad, end vi har. Der er mange andre muligheder, vi kunne lægge ud til kostskoleformen.

Jeg skal nøjes med disse korte, lidt spredte bemærkninger og kan i øvrigt henvise til det, vi som forslagsstillere har sagt i bemærkningerne til forslaget og ved dets fremsættelse. Jeg tror, det er vigtigt og afgørende, at vi får beslutningen truffet nu, sådan at der bliver ro og tid til at bringe de pædagogiske og økonomiske forudsætninger i orden — de to ting hænger i øvrigt sammen — og jeg vil endnu en gang understrege det, der for forslagsstillerne er meget afgørende: for hvert år der går, før vi træffer en beslutning, for hvert år vi udsætter beslutningen, vil der være flere unge, der kommer ud med en ringere uddannelsesmæssig baggrund, end alle vel er enige om er rimelig.

Svend Haugaard: Jeg skal ikke på dette tidspunkt bringe nye ting ind i debatten, men kun komme med en replik til enkelte af de ordførere, der har draget mine synspunkter i tvivl.

For det første må jeg sige til hr. K. B. Andersen, at det, jeg nævnte med hensyn til tekniske skoler, højskoler, ungdomsskoler og forskelligt andet, kun blev sagt i sammenhæng med de andre. Jeg vil dog lige indvende, at mig bekendt er det sådan, at man f. eks. kan tage teknisk forberedelseseksamen og statskontrolleret prøve i forbindelse med efterskole og ungdomsskole og derfra gå videre til handelsskole. Jeg vil gerne vide, om det ikke er korrekt. Jeg mener i hvert tilfælde, at der er denne mulighed.

Hvad den udvidede skolepligt angår, nævnte jeg det en enkelt gang bevidst, mens jeg derimod alle de andre gange bevidst sagde „udvidet uddannelsespligt“. Når jeg gjorde det bevidst, var det netop for at få en reaktion, idet jeg ville pege på, at det i realiteten bliver en skolepligt. Jeg ved godt, at der ikke er andre muligheder — ja, der kan være ganske enkelte, der magter det; men det bliver jo ikke dem, der først og fremmest vil gå ud af skolen, som har

den mulighed for at få undervisning ved siden af skolen. Der bliver tale om valgfrihed, men i realiteten om skolepligt.

Til fru Gunhild Due, som jeg også meget gerne lytter til, vil jeg sige, at det da nok er rigtigt, at når eleverne først er smuttet, er det forholdsvis få, der kommer igen, selv om vi jo fra mange højskoler og ungdomsskoler har erfaring for, at en meget stor del af dem, der kommer dér, netop er nogle, der er gået tidligt ud af folkeskolen. Men det er ikke tilstrækkeligt, det indrømmer jeg. Det, det gælder om her, er imidlertid netop at gøre det sådan, at de ikke smutter, men at vi alligevel kan undgå at gennemføre tvang. Her føler jeg mig overbevist om, at skolen kan gøres så fristende — og det lykkes allerede mange steder — at det vil være muligt at fastholde praktisk taget 100 pct. uden tvang og sådan, at de, man ikke derved fastholder, bliver de forholdsvis få med store problemer, som skolen heller ikke kan klare problemerne for. Eleverne skal med andre ord bryde sig om at gå i skole, og gør de først det, er sagen jo for så vidt klaret. Jeg tror, at det ligger sådan, at den rette skole presses frem, når man fastholder, at skolen har ansvar for at få eleverne til at blive der frivilligt. Deri ligger der et pres på skolen og et pres om skolereformer, for skolen skal være spændende, den skal gøre eleverne interesseret. Hvis man derimod får tvang, er der mindre pres på reformerne; så kan man lettere risikere, at det går i stå.

Hr. Sigsgaard fremdrog visse undersøgelser. Jeg mener ikke, vi har tilstrækkelig grundige undersøgelser f. eks. med hensyn til de store procenter, der er nævnt for Vestjylland — op til 40 pct. eller mere, som ikke fortsætter i videregående skole. Det er da ikke adfærdsvanskelige børn, der er tale om her, men det må være skolens udbygning, der er noget galt med. Jeg er overbevist om, at den rigtige udbygning af skolen vil bevirke en meget stærk stigning i antallet af dem, der bliver i skolen længere end de pligtige år.

Hr. K. B. Andersen sagde noget i retning af: hvad med de sidste 25 pct.? Jo, men vi har netop tænkt at løse problemet for disse 25 pct. eller i hvert fald de 24 pct. netop ved at gøre skolen fristende nok. Jeg har personlig kendskab til en skole, hvor der i år og sidste år ikke er gået et eneste barn ud

[Svend Haugaard.]

på det tidspunkt, de har lov til det. Jeg tror, det kan præsteres i praksis.

Nu er det også sådan, at det først er i 1972 og 1973, der er tale om at gennemføre udvidet skolepligt. Vi kan da eventuelt nå noget inden da og se, hvordan det så går.

Så sagde hr. Sigsgaard, at der manglede logik, når jeg ville være med til at fastholde 7 års skolepligt, men ikke ville gå op til 9. Hvis hr. Sigsgaard hørte efter, hvad jeg sagde, ville han have været klar over, at jeg netop fremhævede, at der er en betydelig forskel på barnet i den egentlige barnealder og så den alder, hvor barnet begynder at blive voksen, hvor man begynder selv at ville bestemme noget, hvor man ligesom føler, at personligheden skal vokse, og at det ikke skal være de voksnes verden, der bestemmer alt for os. Jeg vil også sige, at når man har gået i 7 år, har man dog en baggrund af vælge på, og netop i 15 års alderen begynder man at tænke på egen fremtid, og også det giver et større ansvar.

Men som nævnt er det først i 1972 og 1973, at forslaget forudsætter, man skal gå op til 8 og 9 år, og hvis man inden da har klaret det sådan, at man er meget stærkt på vej op imod de 100 pct., kan jeg da dårlig tænke mig, at nogen vil være interesseret i at gennemføre udvidet uddannelsespligt alene for pligtens og tvangens skyld. Det må være det rigtige, at vi så vidt muligt klarer det frivilligt, og måske kan det klares ad den vej. Lad os se tiden an i de 4 år; vi har et stykke tid. Lad os få forsøgsundervisning, forskning osv., lad det komme ud til drøftelse i befolkningen på en sådan måde, at den virkelig bliver interesseret i disse spørgsmål, og lad os så se, hvordan det går, om ikke disse 25 pct. mindskes ganske betydeligt i de kommende år.

Ordføreren for forslagsstillerne (K. B. Andersen): Jeg vil gerne sige til hr. Svend Haugaard, at der er nu altså stadig misforståelser om dette her med 7. og 9., men lad os nu kigge på det i udvalget.

Hvis man for at komme på teknisk skole og handelsskole f. eks. skal have teknisk forberedelseseksamen, som hr. Svend Haugaard nævner, er man jo også ude over det 7. år. Det bekræfter altså, hvad jeg sagde, at man ikke med det 7. år kan gå på handelsskole og teknisk skole. Man kan det ikke, og man lukker for denne mulighed, hvis ikke man har uddannelse ud over det 7. år. Det kan ikke bruges som alternativ til en udvidelse af undervisningspligten.

Så sagde hr. Svend Haugaard igen, at det blev i realiteten skolepligt. Hvis vi nu ikke skal få definitionsforvirring, mon vi så ikke skal fastholde den terminologi, som vi plejer at bruge her i salen og andre steder, hvor man snakker om disse ting, at skolepligt har man i de lande, hvor skolegangen er knyttet til den offentlige skole, undervisningspligt har man, hvor den valgfrihed eksisterer, som vist alle, der har talt i dag, er tilhængere af.

Nu skal vi jo ikke være polemiske, og det ønsker jeg heller ikke at være, men når hr. Svend Haugaard i den tale, hr. Svend Haugaard holdt sidst, sagde: nu må vi have det ud til drøftelse, så tror jeg, at de argumenter, hr. Svend Haugaard brugte i modsætning til, jeg tror, jeg kan sige samtlige andre talere, har været aldeles upåvirket af enhver drøftelse i dette århundrede, og jeg tror ikke, de vil ændre sig ved en drøftelse i resten af dette århundrede. Så det er ikke dér, vi vinder noget. Men i øvrigt er jeg enig i, at vi kun kan ønske den bredest mulige drøftelse, og jeg har allerede én gang takket det konservative folkeparti for debatten i fjor, for jeg tror, at uden den havde vi ikke været så langt, hvad drøftelse angår.

Må jeg så til allersidst udtrykke håbet om, at vi i uddannelsesudvalget kan få en grundig belysning af dette. Jeg tvivler ikke om, at formanden for uddannelsesudvalget, hr. Svend Haugaard, til trods for de synspunkter, der er kommet til udtryk her, på god og loyal måde vil hjælpe flertallet med at få sine synspunkter igennem.

Hermed sluttede forhandlingen.

Sagens overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til udvalget for undervisning og uddannelse. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om visse hovedlandevejstrækninger.

Valgt blev: *Juul-Madsen, Bagholm, Stæhr Johansen, Vestergaard Poulsen, Holmberg, Henry Christensen, Hauch, Skovmand, Bilgrav-Nielsen, Niels Helveg Petersen, Horn, Lis Groes, Holst, Kjeld Olesen, Axel Ivan Pedersen, Holm Tved og Arne Larsen.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til statsbanelov.

Valgt blev: *Stæhr Johansen, Bagholm, Fanger, Niels Ravn, Holmberg, Jens Chr. Christensen, Enggaard, Bilgrav-Nielsen, Dagmar Andreassen, Kirkegaard, Horn, Søren B. Jørgensen, Waldemar Laursen, Lindberg, Hans Lund, Orla Pedersen og Arne Larsen.*

Den sidste sag på dagsordenen var:

Valg af 1 medlem til jernbanerådet (i stedet for Juul-Madsen).

(Jfr. tidenden sp. 1579).

Valgt blev: stud. scient. pol. *Rolf Amstrup, Hadsten.*

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Udvalget angående forslag til lov om garanti for lån og rentetilskud til skovejere

i anledning af stormfaldet i 1967 har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Medlem af folketinget H. C. Toft har på medlem af folketinget Gottschalck-Hansens vegne meddelt mig, at denne på grund af sygdom ikke vil kunne give møde i tinget i mindst 1 måned og derfor anmoder om, at der må blive bevilget ham orlov, og om, at stedfortræderen må blive indkaldt.

I skrivelse af 19. d. m. anmoder indenrigsministeren om, at der må blive foretaget valg af et nyt medlem til det i § 2, stk. 3, i lov nr. 342 af 23. december 1959 om det civile beredskab omhandlede udvalg i stedet for folketingsmand Helge von Rosen, der har ønsket at udtræde af udvalget.

I skrivelse af d. d. anmoder finansministeren om, at der må blive foretaget valg af et nyt medlem til det i lov nr. 235 af 27. maj 1950 om anvendelse af modværdien af de i henhold til Det europæiske Genopbygningsprogram modtagne gaveydelse omhandlede udvalg i stedet for folketingsmand Amtoft, der har ønsket at udtræde af udvalget.

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 2. april kl. 13³⁰ med følgende dagsorden:

- 1) *Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmand Gottschalck-Hansen.*
- 2) *Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmand Gottschalck-Hansen.*
- 3) *Anden behandling af:*
Forslag til lov om optagelse af statslån i udlandet.
- 4) *Anden behandling af:*
Forslag til lov om ændring af lov om revision af den kommunale inddeling.
- 5) *Anden behandling af:*
Forslag til lov om garanti for lån og rentetilskud til skovejere i anledning af stormfaldet i 1967.

[Formanden.]

6) Første behandling af:

Forslag til lov om opsparingspræmiering.

7) Første behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov om skattefri afskrivninger m. v.

8) Første behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov om skattemæssig opgørelse af varelagre m. v.

9) Første behandling af:

Forslag til lov om forsøg med en ny toldbehandlingsprocedure.

10) Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:

Forslag til lov om ændring af lov om Statens Kunstfond.

11) Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:

Forslag til lov om ændring af lov om værnepligt.

12) Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:

Forslag til lov om forsyningsmæssige foranstaltninger.

Angående folketingets arbejde de følgende dage i den pågældende uge henviste formanden til den omdelte ugeplan.

Mødet hævet kl. 14².

31. møde.

Tirsdag den 2. april kl. 13,30.

Formanden: Lønningsudvalget har afivet betænkning over forslag til normeringslov for finansåret 1968-69. Eksemplarer er omdelt.

Medlem af folketinget K. B. Andersen har meddelt mig, at han ønsker til undervisningsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Hvilke oplysninger kan ministeren give om arbejdet i udvalget vedrørende reformer af lærlingeuddannelsen?“

Medlem af folketinget Hanne Reintoft har meddelt mig, at hun ønsker til undervisningsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Agter ministeren som ønsket af studenterne og akademikernes samarbejdsudvalg at fremlægge problemerne omkring demokratiseringen af de højere undervisningsinstitutioner til debat i folketinget?“

Medlem af folketinget Valbak har meddelt mig, at han ønsker til socialministeren at stille følgende spørgsmål:

„Kan ministeren oplyse, om der finder overvejelser sted om en snarlig harmonisering af socialforsikringens korttidsydelse?“

Medlem af folketinget Kampmann har meddelt mig, at han ønsker til undervisningsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Agter ministeren at tage initiativ til, at lærere og elever får større indflydelse på ledelsen af undervisningsinstitutionerne?“

Spørgsmålene vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Den første sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmand Gottschalck-Hansen.